»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију
А РУКОПИСИ
уредништву »БРАНИКА« у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«

на годину	К 32·—	40·—	дин.
на по године	К 16·—	20·—	»
на четврт године	К 8·—	10·—	»

Поједини бројеви стају 10 потура

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући дра Мих. Полита-Десанчића, грчко-школска улица бр. 11.

Број 91. У Новом Саду, у недељу 22. априла (5. маја) 1907 Година XXIII.

УСКРС.

Лане о нашем Ускрсу била је велика изборна врева. Српски народ у Угарској као да је пренуо из своје учмалости. Увидео је, да му ваља прегнути, да учествује у политичном животу Угарске. Дична српска Кикинда повела је коло при изборној борби за угарски сабор. Срби у Великој Кикинди држали су, да је дошло време, да после много и много година могу бирати посланика, који припада *народносној странци*. Борба је била тешка, али је ипак показала успеха. И у неким другим изборним срезовима били су изабрани Срби са народносним програмом. То је био према пређашњим изборима, где не беше ниједнога Србина посланика са народносним програмом, приличан број, јер према Румунима, који су били изабрали **14**, а Словаци **7** народносних посланика, Срби ипак уђоше у народносни клуб са **4** посланика.

Наравно, према негдањем броју и положају Срба народносних посланика, што су га заузимали на угарском сабору, те међу народносним посланицима коло водили — данашњи њихов положај није сјајан, али ипак при свој поцепаности српскога народа: *маркира* струју српскога народа да неће да се прелије у друге мађарске странке, него да хоће у колу са Словацима и Румунима да се бори за своје народно биће.

У том погледу, пошто лане о Ускрсу још се није могао знати исход изборне борбе за угарски сабор, данас радосније можемо поздравити овогодишњи Ускрс, пошто се народносни посланици на угарском сабору показали, да су дорасли своме позиву, да служе као обрана својих потиштених саплеменика, а особито при последњој дивовској борби против злосретних Апоњијевих предлога, показали су се као прави парламентарни јунаци.

И у Троједници лане о Ускрсу још није био разбистрен политички положај. Позната речка резолуција и услед исте основана хрватско-српска коалиција није још стајала на чврстом темељу. Није се могло још знати како ће се ствари развити и у самој земљи и према Угарској. Но међу тим образована је земаљска влада из редова хрватско-српске коалиције и одношаји према Угарској и према мађарској коалицији постали су сасвим повољни. Но и ако се баш у последњим данима нашле неке диференције између Хрватске и Угарске, наиме у погледу употребе званичнога језика на железницама, то су те диференције са хрватским односно српским делегатима на угарском сабору изравнане, а има изгледа, да ће и друге диференције замашнијега значаја бити изравнане средством регниколарних депутација, ако се међутим мађарски шовинизам опет не помоли против Хрватске, као што је то у прошлости често бивало.

Но на сваки начин да се нашој браћи у Троједници може честитати Ускрс, што је тамошњи положај много повољнији, него што је био лане о Ускрсу.

И у другој половини наше монархије положај се о овогодишњем Ускрсу у корист Словена у велико побољшао. Посета и боравак Његова Величанства у Златном Прагу доказ је томе, да меродавни кругови у Бечу у велико рачунају са Чесима и са Словенима у опште и да су времена за свагда прошла, кад су Немци у Аустрији владајућу улогу играли. Још док се опште право гласања опроба са новим изборима за царевинско веће у Бечу, уплив Чеха и Словена биће што јачи, што моћнији.

Ако има међу Словенима једна црна тачка, то су жалосни одношаји на Балкану. Српски живаљ у Босни и Херцеговини хоће тобожња цивилизаторска задаћа Аустро-Угарске да угуши. Тамо даље на Балкану пак, српски народ нечувене муке трпи и невина крв му се пролева, како од бугарских чета, тако и од арнаутских насилника, па и од турских низама. Европски комесари и европски жандарми пландују тамо између Скопља и Солуна, а на њихове очи Бугари пале и пустоше српски Рудник, кољу, што им под нож дође, не штедећи ни жене ни децу, а турски низами тек долазе, да умире »вилајет«, али они дотуку још оно, што остаје у боју између Срба и Бугара. Па *докле* тако да ово траје? Зар сваки Ускрс, зар сваки празник тамо у Старој Србији и Македонији Србину да преседне, па да се мирно не може ни Богу помолити!

А шта да речемо о малим балканским државама: о Србији, Бугарској, Црној Гори, Грчкој, које би требало да су заштита балканским Хришћанима? Те државе не само да нису сложне међу собом, него се међу собом гложе и једна другу потиру. У Србији пак радикалство је поклопило Српство, а у Црној Гори достигли су «цивилизацију» да се министарства преко ноћ мењају, и да се штампарије разоравају, па да је и тамо већ радикалство преће него Српство! Жалосне су то прилике за Српство на Балкану, па и овогодишњи Ускрс српском народу на Балкану не може бити радостан.

И за велику узданицу Словенства, за православну Русију не може се рећи, да слави овогодишњи Ускрс онако, како би га требало да слави у новом добу уставности. Но једно може да теши читаво Словенство: да је Русија прекужила своју велику револуцију, која се тако опасном показивала. Ако овде и онде још и тиња по која револуционарна појава, у главном револуције у Русији више нема. Па и саветовања у новој Думи друкчија су него у лањској Думи. Сви елементи реда и закона полазе уставним правцем, па ако би услед бурних призора у Думи влада и цар били можда приморани да опет распусте Думу, на сваки начин да ће нова Дума бити још разборитија него данашња, као што је и ова разборитија него пређашња. На сваки начин да овогодишњи Ускрс Руси могу већим задовољством славити него лањски и преклањски.

Ми православни Срби у овим крајевима проводимо овогодишњи Ускрс у великој неизвесности. Такозвано патријархово питање постало је баш у овај мах акутно. Злосретне прилике у нас Срба овде учиниле су, да су неки несретни Срби патријархово питање учинили за средство својих пар-

ЛИСТАК.

ПОЗДРАВ
дру Михаилу Политу-Десанчићу.

Христос Васкрсе, дични Србине!

Српски народ, од како је дошао у ове земље, можда никада није живео тежим животом од данашњега. Или зар се може замислити очајније стање по који народ, него кад се немилице насрће на његове народне светиње, а он, уместо да се томе, као свагда до сад, мушки одупре, стоји нерешљив у својој двоумици те не зна, на коју ће страну, он, који је увек до сад другима предњачио.

Да је ова неодлучност нашега народа због тога, што не уме можда више да србује, онда би то била права народна несрећа, којој би била неминовна последица сама народна пропаст. Али није тако. Овој недоумици и неодлучности узрок је наша црна неслога и страначка поцепаност, што је делимице нижи слој нашега народа демагогијом заведен те му се помутио здрав суд о људима и нашим приликама па не распознаје правог родољуба од подмукле притворице, истинитог борца од кукавичког издајице.

Но у овим тако тешким данима искушења нам народног јединa светла слика и утешна појава сузном оку Србинову јесте некористољубива, самопрегорна и узвишена борба Твоја, дични Србине за најдраже светиње наше, за српске нам школе народне.

Док се наши радикали дали на збацивање патријарха, као да од тог зависи спас или пропаст народна, дотле се Ти, дични Србине, и ако већ сада старина, исполински бориш па чак и с успехом, јер је на Твојој страни победа. То Ти признајемо не само ми, него и цео образовани и непристрасни свет.

За то нека ти је слава и хвала, дични Србине, на мушкој и одважној одбрани српске нам школе народне.

Нека би се омладина наша, та народна узданица, од Тебе научила, како се ваља борити за народна права.

То нека Ти је ускрсњи поздрав од Твојих одавних Вршчана. Живео нам на дику и понос Српства!

Вршац, на Велику Среду 1907. године.

Ника Недељковић, трговац, Јоца Недељковић, трговац, Милан Георгијевић, трговац и вар. представник, Коста Стефановић, трговац, и велеседник, Јоца Н. Георгијевоћ, трговац и вирилац, Јоца Н. Недељковић, трговац, Бока Цијук, чиновник, Стеја Цијук, чиновник, Јоца Јорговић, чиновник, Аца Гергеч, трговац, Јоца Н. Богдановић, трговац, Борислав Обрадовић, велеседник, Коста А. Филиповић, занатлија, Душан Врговац, трговац, Јован Лукић, трговац, Ника Ђурић, Шандор Мирковић, занатлија, Васа З. Обрадовић, трговац, Ђура С. Цвејић, трговац, Ника Остојић, трговац, Стева Петровић, ратар, велеседник, Милан С. Петровић, ратар, вар. вирилац, Јоца В. Токић, трговац и варошки вирилац, Коста Мандукић, трговац и варошки вирилац, Душан Поповић, трговац, Пера Петровић, занатлија, Божа Пауновић, трговац, Иван С. Петровић, трговац, Славко Ј. Токић, чиновник, Гавра Кирић, занатлија, Милан Токин, ратар, Пера Токин, ратар, Мирко А. Мирковић, трговац, Мита Петровић, трговац, Ђорђе Лукић, умировљени учитељ, Макса Пантелић, учитељ, Шандор Пантелић, трговац, Ђура Стефановић, економ, Светозар Акимовић, Милан Радак, трговац, Коста Миљков, занатлија, Јоца Миљков, занатлија, Сава Каменарски, општински представник, Васа Гренчарски, трговац, Миша Јорговић, трговац, Бока Митрашин, трговац, Сима Митрованов, Коста Стојићев, варошки вирилац, Васа Стојићев, ратар, Јоца Бокшан, занатлија, Влада Јорговић, трговац, Таца Макарић, ратар, Јоца Макарић, Ника Бошњачки, ратар, Паја Бошњачки, ратар, Светислав Васић, занатлија, Светозар Сабовљевић, општ. црк. одборник. Коста Велић, занатлија, Мита Паунов, ратар, Никола Паунов, ратар, Пера Петковић, занатлија, Живојин Павловић, ратар, Душан Југовић, занатлија, Бока Богдановић, занатлија, Виктор Кухајдик (Словак), трговац, Ђура Мрник (Словак), занатлија, Јоан Малета (Румун), трговац, Иса Ђорђевић, трговац, Илија Милошевић, занатлија, Љубомир Милошевић, занатлија, Иса Вукмиров, ратар, Бока Митрованов, ратар, Ника Маринков, ратар, Јефта Недељковић, ратар, Мита Крчагов, занатлија, Мита Алексић, ратар, Сава Токић, ратар, Никола Радак, ратар, Светозар Крајован, трговац, Милош Туркан, ратар, Тоша Мунчић, ратар, Бока Станивуков, ратар, Стеја Николајев, ратар, Душан Радак, ратар, Коста Трусник, ратар, Лаза Деспички, ратар, Јован Цера (Румун) занатлија, Жива Алексић, Ива Алексић, ратар, Стеја Алексић, ратар, Пера Радак, ратар, Пера Митрованов, ратар, Стеја Маринков, ратар, Даца Бугарчић, ратар, Васа Лукић, ратар, Мита Предић, занатлија, Владимир Вулетић, за-

тајских циљева, те га у ту сврху изнели пред стран свет, који усљед тога о нама Србима може задобити само најгоре мишљење. Надајмо се, да ће патријархово питање бити тако решено, да неће повредити и религиозне и народне осећаје српскога народа.

Дај Боже да нам овогодишњи Ускрс, поред многих горких искустава, према оној ускршњој дивној песми *подари нов живот.*

П—Д.

Велики петак и ускрс „Матице Школске“.

И да нисам добио Ваш поштовани позив, да напишем нешто за ускршњи број Вашег цењеног листа, — ја сам мислио да проговорим једну реч. Реч, која ми се у овим приликама силом намеће на језик: реч, која је данас толико савремена, да је морам изрећи: реч, која у овај мах вреди толико исто, колико и дело. Та је реч: „Матица Школска“.

10. (22.) фебруара 1893. год., дакле још пре четрнаест година, на скупу Текелијиних питомаца у Новом Саду, изрекао сам ја ту реч први пут. На томе скупу говорило се онда о томе: како да се питомци Текелијини најдостојније одуже сени свога неумрлога добротвора — и ја сам предлагао, да у његову славу, а помоћу народа, оснујемо друштво под именом „Матица Школска“, у цели, да исто материјално потпомаже и — у оквиру постојећих црквено-школских уредаба — утиче на религиозно-просветни развитак народних вероисповедних школа у митрополији карловачкој. Ја сам ту мисао онда опширније развио у уводноме чланку 139. броја „Заставе“ од 1893. год.

Али није ишло. И ако су моје мишљење одобравали сви без разлике „у начелу“, ипак смо ми сви онда без разлике стајали толико под сугестијом наших страначких положаја, да се „у примени“ нашло на хиљаду сметња и препрека. (Да-ли смо се, Боже, од оног доба поправили?)

Међу тим ствар припомоћи наших школа је ипак нешто добила. Четири месеца доцније, на св. Саву 1894. год., основао је патријарх Бранковић „фонд св. Саве“.

Ствар „Матице Школске“ је онда легла, а ја сам се, разочаран, повукао натраг, док ме почетком 1896. год. није електрисао говор министра Јулија Влашића, држан на угарскоме сабору поводом молбе неких угарских жупанија за подржављењем вероисповедних школа. У томе говору министар је развио становиште мађарске просветне политике и изразио се одлучно против подржављења вероисповедних школа. Само немојте мислити, да су га при томе руководили погледи истинске културе, политичке толеранције или обичнога морала — о, не! За час би слистио био он све вероисповедне школе, да је могао. Али није могао, јер би то стало 30—35 милијона фората, а држава нема новаца. Него је још онда изрекао начело: да ће влада маленом, незнатном припомоћи притицати у помоћ појединим „заслужним“ учитељима на вероисповедним школама, а као рекомпензацију за ту припомоћ приграбиће у своје руке сву власт над тим школама.

Тим поводом покренуо сам ја, и по други пут, питање „Матице Школске“ и написао у 8. броју загребачког „Србобрана“ од 1896. год. уводан чланак под насловом „Узданица угарских Срба“ и позвао наше листове на јавну дискусију тога питања. И одазвали су се скоро сви — али не лези враже! И овом приликом слагали су се са предлогом многи, али само »у начелу«, а „у примени“ — не питајте. Збила се она Стеријина: „Српска па српска слога, један ти војводство иште, други војводину, трећи војводовину“. Тако је „Србобран“ тражио, да се друштво прошири у „Црквено-школску Матицу“, „Српски Сијон“ је тражио, да се напусти и сама мисао „Матице Школске“, да не би шкодила фонду св. Саве, а земунска „Народност“ ни пет ни шест, већ окреса, како „Матицом Школском“ неки само хтедоше себе извући испод обвезе, да и они прилажу на фонд светосавски, да тиме омету снажење фонда св. Саве, поткопају српску школу и народну будућност... Буди Бог с нама! Само се један човек из народа, ту скоро преминули трговац загребачки Петар Николић (Бог да му душу прости!), одазвао просто, српски, уписавши спонтано одмах 1000 фор. на „Матицу Школску“.

И тако, док је један »много хтео, много започео« те циљао и сувише далеко, па се пребацио, други сувише близу, па оде у трново грање, а трећи богме окренуо и на саме ниШанџије — дотле је мисао „Матице Школске“ и по други пут пала у воду.

Човек, који не познаје тачно статику и динамику наших народних снага и особина, не би такову појаву могао лако ни да разуме. Па неразумљиво и јесте, када видимо, да сви народи око нас имају нарочитих друштава, којима је циљ, да припомогну материјални и умни развитак своје народне школе, а ми, којима је народна школа као оно сламка утопљенику, не само да таквих друштава немамо, него ако неко и покрене такову мисао, одма ће устати њих десет, који ће кварити, па чак и најчистије побуде осумњичити.

Као увек, тако ће и сада нужно бити, да дође неко трећи, па да нас натера, да урадимо оно, што смо, као људи, одавно требали урадити. И тај трећи је дошао, ту је. Но да-ли ће нас и он натерати, да се отресемо нашега немара — то ћемо видети.

Тај трећи, то је гроф Алберт Апоњи. Познато је, како је данашња коалициона влада дошла на управу земље. То се догодило на основу т. зв. пакта између круне и Мађара. Тим пактом су Мађарима у погледу унутрашње политике остављене слободне руке. (Шта-ли би било, да смо 1848., и ми оставили Мађарима слободне руке?) И они су се пуно користили том слободом. Да-ли су је и политички мудро употребили, то је, дакако, друга ствар — и не спада овамо. Да би маскирала своје очевидне неуспехе према Бечу у погледу поравнања, уставних гаранција, војничког питања итд., коалицијона влада латила се старога, опробаног средства: зграбила је народности за гушу.

И тако је дошло до Апоњијевих школских закона. Политика тих Апоњијевих школских закона, то је стара, већ исхањала хаљина, коју су понели још његови претходници Влашић, Берзевици, Лукач. Исти крој, иста боја, исте врлине, исте махне. Стара просветна политика, коју је Влашић још пре четрнаест година проповедао: кад држава нема новаца за то, треба народности однарођивати *њиховим рођеним новцима*, та политика, то је душа и Апоњијевим школским законима. За незнатну државну припомоћ, зграбиће министар сву власт над вероисповедном школом у своје руке, а издржавање школе оставиће се и на даље вероисповестима. И онда ће то пред образованом Европом тако изгледати, да влада не само не гони вероисповедне школе, већ их, шта више, и *материјално потпомаже.*

То се већ неће моћи спречити, закон је на сабору примљен, а без сумње добиће и највишу санкцију.

Но за то ми ипак не можемо никако напуштати власништво наших школа — до бољих времена. Ми их не смемо напуштати са свим. Ми не смемо допустити, да наше школе спадну на припомоћ министрову, но се морамо постарати, да сами надопунимо плату наших учитеља, где треба. Од тога ће само наши учитељи имати користи. Па нека им је просто — и заслужили су. *Јер док год ми не напустимо наше школе сами, не може нам их узети нико, као што нас не може ни помађарити нико, док ми сами нећемо.*

Настаје питање: где да се набаве нужна средства?

У материјалноме погледу упућене су данас наше школе већином на народ, те се издржавају прирезом на српско православно становништво. Својих рођених средстава за издржавање у непокретној имовини и закладама, имају само оне у бачком и велико-кикиндском дистрикту, а огроман је број оних, које су упућене на припомоћ из наших народних фондова. Само што је та припомоћ малена, а потребе су велике. Та је припомоћ управо толика, да се нашој народној школи приреде — погребни трошкови. А баш та материјална оскудица наших народних вероисповедних школа давала је највише повода нашим противницима, да их однарођују, односно, да их комунале и подржављавају. Погледајмо широм бивше војене границе, и ми ћемо ретко где наћи нашу вероисповедну школу, и ако је маса нашега народа у тим крајевима најкомпактнија. Од народних фондова не можемо се дакле многоме надати.

„Фонд Св. Саве“ је пак данас још толико слаб, да се не може у обзир узети. Ми свраћамо пажњу само на познату акцију за одржање наших школа у будимској дијецези. Да није било дарежљивости појединих добротвора и народа, те би школе пропале.

Но није само материјални моменат важан у данашњој ситуацији, коју је створио Апоњијев школски закон. Исто тако је важан, ако не још и претежнији, моралан моменат целога питања.

Схвативши ситуацију у њеној суштини, ми се не можемо решити признања: *да је тежиште борбе за нашу народну егзистенцију пренесено на терен школе и народне наставе и да нам та тешка, дугострајна, неједнака борба тек предстоји.* Ако дакле хоћемо да се упустимо у ту борбу, са ијоле изгледа на успех, — онда ми морамо ангажовати у ту борбу *цео народ*, или бар организовати што већу масу.

Хоће-ли та два битна услова, материјални и морални, без којих се та и такова борба ни замислити не може, моћи испунити наши постојећи школски фондови? Они фондови, који, као што видесмо, не би, по својој снази, могли одговорити ни једноме од та два битна услова: материјалним очекивањима и школским потребама нашим. О моралној страни да и не говорим. Мртви фондови не би могли никада развити ону *пропагандистичку моћ* у народу, не би могли никада продрети и заинтересовати *најшире слојеве народа* за судбину наше школе, као што је то у стању учинити организована дружина, уз одушевљен, смишљен и издржљив рад у народу.

И ми, како данас стоје ствари, или ћемо бити народ на своме месту, родољубив, увиђаван, одлучан, снажан, па ћемо такову дружину створити, јер је она данас захтев, постулат наше народне егзистенције — или ћемо бити толико неродољубиви, неувиђавни, тромі и несложни, да је нећемо моћи створити, и онда дабогме, „друмови ће пожељет' Турака“....

Још само две речи.

Прва је, што ће многи филистар приметити: влада нам неће допустити оснивање такове дружине. То је могуће. Али је-ли то разлог, да се не покуша ништа у питању, које је у првоме реду и еминентно *питање наше народне части?* А после: хоће-ли влада имати образа, да нам спречи набавку средстава за повишење учитељске плате, које је она сама законом установила, а власништво тих школа и на даље нами оставила?

Друга је да наш народ није за то способан, он плане — па стане, али интензиван, пожртвован, истрајан рад не тражи од њега. Но, на срећу, ти скептички приговори не стоје. Наша прошлост нас баш на против учи, да је наш народ, кад год је својим богоданим инстинктом осетио, да му је која установа жива потреба, он ју је увек, тако рећи, из ничега створио и годинама одржао. Доказ су наша „Матица Српска,“ Српско народно позориште, наш „Привредник“ у Загребу, наша гимназија у Новоме Саду итд. И, допустите ми, када су сви народи око нас у стању, да створе и одрже своје Schulvereine, своје Emke, своје Културне лиге итд., зар само *ми Срби* да смо измет људски....

натлија, Јоца Лукић, ратар, Наум Митрованов, ратар, Жива Јованов, ратар, Тоша Јованов, ратар, Лаза Дивљаков, ратар, Милош Ђурчин (Кикинђанин), занатлија, Коста Дивљаков, ратар, Душан Дивљаков, ратар, Милан Дивљаков, ратар, Ива Рашић, ратар, Ђока Рашић, ратар, Кока Рашић, ратар, Недељко Станишић, занатлија, Стеја Резак (Словак), занатлија, Пера Радак, Глигорије Будан (Румун), Жива Лукић, ратар, Мита Марић, занатлији, Ђока Лукић, ратар, Коста Стефановић, ратар, Ника Стефановић, ратар, Светозар Томић, ратар, Пера Томић, ратар, Јефта Томић, ратар, Жива Томић, ратар, Јефта Дивљаков, ратар, Стеја Томић, ратар, Илија Томић ратар, Паја Томић, ратар, Ђока Јовановић, ратар, Шандор Пауновић, ратар, М. Радак, ратар, Мита Петровић, ратар, Љубомир Нинковић, Лаза Ранков, ратар, Јоца Митрованов, ратар, Илија Манојличин, ратар, Алекса Радојев, ратар, Илија Бузаринов, ратар, Пера Јовановић, ратар, Тодор Мушкаш (Русин), Паја Бојковски, ратар, Младен Мутовски, ратар, Милан Радак, ратар, Вита Бавански, ратар, Мита Настић, ратар, Мита Стојанов, ратар, Мита Јованов, ратар, Васа Радак, трговац, Јоца Лукићев, ратар, Коста Јовановић, ратар, Пера Николић, ратар, Тоша Ранисављевић, ратар, Коста Рашић, ратар, Пера Завишин, ратар, Кока Завишин, ратар, Обрад Завишин, ратар, Кузман Стојковић, ратар, Јоца Вакаресков, ратар, Сава Веселинов, занатлија. Бранислав Торбаров, трговац, Светозар Стајков, ратар, Трепа Лукић, ратар, Тима Радак, ратар, Јоца Стојков, ратар, Јоса Зарић, ратар, Лука Ћирић, ратар, Паја Ћирић, ратар, Жива Павлов, ратар, Мита Томић, ратар, Стеја Нешин, ратар, Деда-Ђока Ерски, ратар, Деда-Паја Месицки (86 година стар), ратар, Деда-Никола Ћирин, ратар, Жива Рибаров, ратар, Душан Грујић, ратар, Милан Милосављевић, ратар, Аца Веселиновић, занатлија, Милан Лилин, ратар, Стеја Лукић, ратар, Иша Лилин, ратар, Жива Николић, ратар, Светозар Завишин, занатлија, Аца Бекуљев, ратар, Никола Токин, ратар, Влада Николајевић, ратар, Бранко Богдановић, занатлија, Александар Тодосијевић, занатлија, Коста Оморац, трговац, Мита Петровић, ратар, Сава Николић, ратар, Јоца Спасојевић, земљоделац, Стеја Станивуков, земљоделац, Жива Бекуљев, ратар, Димитрије Крестић, трговац, Атанасије Поповић, трговац, Павле Корча (Румун), трговац, Лука Павков, ратар, Мита Павков, ратар.

Не, не. Како рече оно наш Чика-Јова:

Треба хтети, треба смети,
Па да видиш, куд се лети!

„Матица Школска“ дочекала је свој велики цетак — јер народ спава. Али „Матица Школска“ дочекаће и свој ускрс, — јер ће се народ пробудити.

Др. Милан Божески.

Избори у Далмацији.

Поводом избора за аустријско царевинско веће, што предстоје у Далмацији, добили смо овај проглас:

Бокељи!

Вођени само топлом и несебичном љубави према милом завичају, не служећи никоме на свијету него мисли народне слободе и напретка, ми смо заједно са осталом приморском академском омладином подигли глас огорчења проти свој оној запуштености и неспремности за озбиљнију акцију, које су у наше дане затекле Приморско Српство.

Ми смо дубоко увјерени, да ће и наша Бока оживјети, ако се цијели народни рад усредоточи на подизању и јачању народне снаге и озбиљном провађању организације. Ми ћемо у том правцу уложити своје силе, па и ако су оне скромне, с нама су несебичност, искреност и љубав према народном добру, и зато ће и Бог бити с нама.

Али у часовима, када су велика питања опћег народног интереса по сриједи, и сада и касније сви без разлике морамо бити једна мисао, једна душа, једна воља.

Куцнуо је такав значајан час, кад је сјајном победом демократског начела срушен у нашој Монархији стари привилеговани Парламенат. Сви се народи спремају, да у подмлађени Парламенат пошљу своје прве радикалне људе, који ће народне жеље и потребе мушки заступати пред владом, јер је влада ради народа, а не народ ради владе.

Желећи у новом Парламенту видјети човјека, чије име, мишљење и прошлост јамче за часно заступање Боке, ми смо Вам препоручили кандидатуру Др. Антуна Пуљезија. То смо учинили досљедни нашем програму, и даље с виших народних интереса, када је оставком Управног Одбора српске народне странке запријетила опасност, да ће у несређености наших прилика избити нове кандидатуре и тим начином утрти пут избору једног ненародног човјека, Спиридона Гопчевића, који је милом и силом кренуо, да се наметне Боки за посланика у Бечком Парламенту.

Бокељи бирачи!

О Вама зависи судбина Боке.
Коме ћете дати свој глас?

С једне је стране *Др. Антун Пуљези* са својим неокаљаним именом, својом искреном преданошћу српској народној мисли, својим и у најцрњим нашим данима необичним и пожртвовним радом — с друге стране *Спиридон Гопчевић*, једном дично, данас за нас тамно име, својим ненародним програмом, својим празним обећањима, својим недостојним средствима. Ту не може и не смије бити дуга ризмишљања. *Ко даде свој глас Спиридону Гопчевићу, тај је издајица народне мисли. Ко му својим немаром или изношењем нових кандидатура олакша игру, тај помаже издајицама народне мисли; тима ће судити будућност.*

Ваши синови знају, да је Ваша свијест чврста као оне суре планине, што нам окружују Боку, Ваши синови знају, да ви не ћете бити Бранковићи.

Бирајте дакле сви као један човјек *на 2. (15.) маја 1907.* **Др. Антуна Пуљезија**. Помогните до побједе народном човјеку, раскините сплетке непријатеља, засвједочите дјелом своје поштовање прама традицијама, своју љубав прама будућности Боке.

Браво Бокељи!

Пусте су наше луке, пусте су наше горе, пусти су грмови наши. Бокељ оставља свој мили родни крај и бјежи у туђину, јер га Бока не може хранити.

Једном славна и поносна Бока, данас скоро издише. Све, све нам дигоше. Али нешто велико и свето још нам не могоше ишчупати из груди: бокељску част и бокељски понос. И ради те светиње наше, ради оних по нашим брдима расијаних кости наших дједова — Њих великих мученика, који падоше за част Боке, Ви ћете и овог пута указати свијету, да сте све кадри прегорјети, али окаљати бокељски образ никад ни до вијека.

Ваши синови, по крви и љубави Вама најближи, управљају Вам у одсудан час пред борбом само једну ријеч: Врпите своју бокељску дужност.

Зађите од Оштре до Спича сви до једнога у изборну борбу, са једном мишљу, једном вољом, једним гласом:

Живио Бокељски Посланик Др. Антун Пуљези!

У *Бечу*, на Цвијети 1907.

Српска
бокешка академска омладина.

Борба народносних посланика на угарском сабору против Апоњијевих предлога.

(Наставак.)

Јован Манојловић (*наставља*): Славни саборе! Одличан неки стручњак рекао је за француске школе ово: „Ни један облик владавине и државе није минуо а да није оставио трага на нашим школама. Како су кад хтели омладину да васпитају, да буду републиканци или монархисте, и ове последње опет према различним династијама у различном правцу, тако се непрестано мењао карактер васпитања: час је био у реакционарнијем час у световнијем, час у клерикалнијем духу. А васпитање свагда трпи уштрб, кад омладину васпитавамо за какав политички или иначе који задатак а немамо пред очима хармонично васпитање омладине као самосталну сврху“.

То стоји, и што се тиче наших прилика те с тим у вези прелазим на оне одредбе овог законског предлога, које се односе на учење мађарског језика. Ми у опште нисмо ради да стављамо сметње распростирању мађарског језика. Али ако се и појављује нека нервозност, кадгод законодавство доноси закључке о распростирању мађарског језика, то бива отуд, што у затку распростирања мађарског језика изгледа да се крије тенденција однарођивања народности. (*Тако је! на народносним клупама*). Суревњивост потхрањује још и та околност што онде, где држава ступа на среду као она која издржава школу, она просто занемарује 59. и 80. § XXXVIII. зак. чланка од године 1868. докле се са повредом закона народносна деца не могу настављати на свом рођеном матерњем језику.

19. § овог законског предлога прописује да се у немађарским основним школама народносној деци мађарски језик мора предавати тако, да своје мисли могу мађарски исказати разумљиво. (*Кретање*).

Позната је ствар, да је одбор за јавну наставу код овог параграфа још надлицитирао родољубље господина министра те пасус „одговарајући сврси његова живота“ изоставивши, просто је сам одбор утерао у лаж онај разлог, који се обично износи за учење мађарског језика, да наиме Немађари већ у свом интересу ваља да знаду мађарски.

Славни саборе! Овај законски предлог тешко је пресуђивати са педагошкога гледишта, јер то није педагошко дело педагога него је то политичко дело политичара.

Према учењу мађарског језика у толикој мери и на такав начин као што је то овде контемпловано, главна је стрепња то, да је угрожено хармонично васпитање омладине.

Присвајање општих елементарних знања није овде самостална сврха, него је само средство, да се научи мађарски.

Ми, славни саборе, не само да нисмо противни учењу мађарског језика, него баш напротив волимо, кад наш народ научи мађарски. Наш народ н. пр. на таквим местима где живе и друге народности, присвоји себи њихов језик и није ништа необично, да ратар који не уме ни читати ни писати, говори три до четири језика; не научи их у школи него у школи живота.

Нека буде школа народу на руци да научи језике, али учење језика̄ нека не буде сметња присвајању општих елементарних знања. Но ја као последицу овог законског предлога видим умну заосталост нашег народа, видим застој позитивнога му знања, а видим и то, да наш народ на тај начин своје ограниченије мисли не само да не ће умети правилно да изрази, него то не ће умети никојим језиком. Ко у основној народној школи хоће да доведе до важности педагошка начела, ко није рад да дође у опреку са великим дусима Јана Амоса Коменског, Песталоција и Дистервега тај из школе не може изагнати наставу на матерњем језику. А настава на матерњем језику — *признаје* најсавршенији начин наставе — код нас је само из милости отле-дотле *трпена* метода. Ми се не противимо тежњи, која је управљена на то, да се научи мађарски језик, али смо противни тому, да учење мађарског језика као резултат буде бићу недржавних основних народних школа̄ conditio sine qua non. Уз толике наставне предмете, које би већ услед претоварености школске деце ваљало или редуцирати или би их по примеру модерних држава од шест година на осам ваљало разредити: захтевати од основне школе још и то, да децу потпуно научи једном језику, није ништа друго, до ли биће недржавних школа̄ везивати за такав услов, којем оне нису кадре одговорити, једном речи, и то је по речима грофа Чакија: једна забашурена врста подржављивања.

Све се то дешава само за то, јер сте ви тог погрешног мишљења, да се ширење родољубља може постићи само ширењем мађарског језика, да је ширење, утврђивање мађарске државне идеје и да добар родољуб може бити само онај угарски држављанин, који говори мађарски. За илустрацију тог погрешног мишљења биће слободан да наведем свој један доживљај на путу.

Пре неколико година пошавши на пут у иноземство, сео сам у препуњен брзи воз. Искупило се ту интернационално друштво. Био је ту неки Бугарин, који се селио у Америку а тако исто и нека бугарска јерменска породица; био је ту за тим неки официр, који је служио у ђурђијанској руској војсци а био пореклом Малорус, заједно са својом женом. Уз пут замолим свог јерменског сапутника, да ми напише што јерменски у моју бележницу. Он се одазове мојој молби те ми напише нешто, што ја нисам разумео. С тога замолим свог бугарског сапутника, да ми то исто напише бугарски. Он ми напише: „Моје мило отечество.“ То је био као неки последњи опроштај исељеника од отаџбине им. Ђурђијанац на свом матерњем језику а тако исто и Малорускиња на свом записали су исто то у мој дневник. Ту збирку сам наставио у Аустрији, Чешкој, Немачкој, Белгији, Холандској, Енглеској и Француској, свуге сам купио те аутограме на разним језицима.

Из Париза сам до Штрасбурга путовао са једном елзаском породицом. Отац је путовао са својом ћерком од четрнаест до петнаест година. Разговарали смо се немачки. Пред њима споменем своју збирку те на моју молбу девојче уз тужан осмејак погледа у свог оца па брзо напише четир речи у мој дневник. Тронут сам прочитао излив родољубивих осећаја младе девојане: „Ma France — une Alsacienne“. Та елзаска девојана је немачка држављанка, матерњи јој је језик немачки, девојана говори немачки, па при свем том је отаџбина јој лепа Француска.... То неколико речи те девојане су срамота немачке гвоздене политике а поука је отуда за све нас то, да не ваља да јединство отаџбине тражимо у јединству језика, него у јединству осећаја (*Одобравање на левици*).*)

Како овај законски предлог ни у својим педагошким, ни у својим политичким напоменама не одговара добро схваћеним, здравим интересима наше отаџбине, не усвајам овај законски предлог за подлогу специјалној дебати. (*Одобравање на народносним клупама*).

(Наставиће се.)

*) Ово је Јоцика Манојловић избацио, не би ли Мађарима рекао, како више вреди приврженост држави, него оданост својој народности. — Ур. „Бр.“.

У српске бање.

Приближује се лето а с њиме нам се приближује и доба, када ће силни болесни и невољни поћи у разноврсне бање и лечилишта, да траже лека својој бољи или одмора и отпочинка своме замореном и засопљеном телу.

Грдан се новац годишње потроши на лечење. Угарски држављани потроше годишње за бањско лечење преко *сто милијуна круна*. И наши овдашњи Срби издају за бање и летишта небројене новце. Познато је свима, да наши Срби иду већином у несрпске, у стране бање *и тако новац српски иде гомилама у туђе руке.*

Али од сада Срби не смеју заборавити, да ми имамо и својих *српских бања*, које живе *једино од српских* гостију. Дужност је сваког Србина, да у првом реду *потпомаже* своје бање и летња боравишта. Тиме ће потпомоћи српска подузећа, која ће се полако оснажити, процветати, те ће моћи за најкраће време у сваком погледу задовољити сваког свога госта и пролазника. А уз то ће сваки Србин провести своје дане међу Србима, познаће своју браћу по разним крајевима, сазнаће за њихову радост и за њихову жалост и сузе, заволеће их и понеће к својима на дому најлепше успомене.

Српске бање, особито у краљевини Србији су заиста изванредно лековите: слободно се такмаче са најбољим светским лековитим изворима и бањама а има међу српским бањама и таквих, којима нема равних у целој Европи. Уз то је највећи део бања у Србији по шумовитим и брдовитим крајевима, који само увеличавају лековитост бањских извора и лепотом и красом својим чине боравак по бањама још пријатнијим и убавијим. Српске бање *заслужују, да их се ми овдашњи Срби сетимо*!

Има више разлога, који су наш свет задржавали од српских бања. Први је узрок: необавештеност наша. По српским градовима и селима већина лекара су туђинци, странци, који и не знају ништа за српске бање а и не ће да знају. Оно мало Срба лекара што овде по Угарској раде, упућују истина свет у Србију, али морамо признати и међу самим Србима лекарима се налази много њих, који српске бање не познају, те се за њих много и не заузимају. Али велики народни покрет је и на њих повољно утецао, јер и они сада и као лекари и као Срби мирне душе препоручују српске бање болесницима, који их питају за савет.

Друга једна је сметња то, што српске бање нису удешене тако, као чувене, светске бање. Али то је и сасвим природно. Српске бање су још младе, и дабогме, да су у погледу угодности заостале, али и највеће светске бање *нису биле боље* у своме почетку од српских бања. И њих је дигла и довела до цветања потпора болесног света. Ако ми Срби жртвујемо нешто мало од жеље за претераном удобношћу, па будемо из године у годину све јаче и јаче похађали српске бање, он ће се за најкраће време *модићи, унапредити и сасвим изједначити* са најбољим светским бањама. Не треба сметати с ума, да је и српској држави стало до тога, да што више света долази ради лечења у Србију, те ће и држава чинити све и сва, да помогне својим бањама што више може.

Ми први, који нешто жртвујемо, ми ћемо начинити и себи и онима, што за нама иду, пријатнији и удобнији боравак у српским бањама, али не заборавимо никад ово двоје: прво, да су српске бање без сваке сумње *изванредно лековите* и друго, да ми похађањем српских бања извршавамо само једну од својих српских *дужности*, помажемо интересе Српства а тиме уједно и своје рођене интересе.

„Т. Н.“ **Др. Лаза Марковић.**

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

— **Регулисање границе међу Угарском и Аустријом.** У јучерашњој седници правосудног одбора заступничке куће угарског сабора расправљала се петиција у погледу ректификовања западне аустро-угарске границе. Известилац *Чизмадија* је изјавио, да се документарно може доказати, да су нека места у току времена самовласно присајединьена Аустрији. Усвојен је предлог, по којем се петиција издаје министру унутрашњих дела с упутством, да журно започне поступак ради очувања интегритета земаљске границе те да за годину дана поднесе извештај.

— **Бугари изазивају.** Како београдска „Штампа“ јавља, свуда дуж српско-бугарске границе, а нарочито у Цариброду, званични бугарски органи узели су и *сувише изазивачко држање* према српским и званичним и приватним лицима.

Кад се зна расположење бугарске владе према Србији, онда није тешко разумети, откуд управо потиче ово изазивање.

Међутим, српским званичним органима наређено је, да по цену своје службе *не смеју реагирати* ни на какво бугарско изазивање.

Ако је ово истина, — вели „Штампа“ — а ми знамо да јесте, онда је лако разумети да г. Пашић и није могао издати друкчију наредбу.

— **Македонске реформе.** Преговори између порте и страних посланика о повећању царине приведени су крају тиме, што су посланици у Цариграду потписали завршни протокол. Протокол је већ предат и вероватно, да ће ово дана Јилдизу бити предата мазбата по тој ствари.

Решење овога питања има двојаки значај.

Од прихода повећане царине са 3 процента, сума од 250.000 турских лира (6,250.000 Круна) — које је минимум — одредиће се за потребе Македоније. Тако се македонски буџет ставља на здравију основу. Недостатак, који произилази из великога контингента војске, биће знатно смањен, а можда доведен у потпуну равнотежу. С једне стране, македонски ће буџет постати самосталан према централној управи и, с друге стране, биће у могућности, да пружи више средстава за побољшање цивилне управе. Чиновничке плате редовно ће се издавати моћиће се приступити и неким реформама, међу којима на првоме месту стоји правосуђе.

У вези са тим питањем био је и план о реформи жандармерије, који су израдили страни рејонски агенти у Македонији под председништвом ђенерала Ди-Ђорђиса, за чије је привођење у дело сам ђенерал ишао недавно у Цариград. Европски рејонски агенти изјавили су, да без тих минималних реформа нема места њиховом бављењу у Македонији. Посланици су усвојили то њихово гледиште и једном колективном нотом тражили су од порте, да га она прими; али порта је предлог одбила. Тада су посланици довели у везу питање о реформама у жандармерији са питањем о повећању царине.

Те се реформе у главноме своде на ових пет тачака: 1. Да се европским официрима призна право, да истрагу кривице, које би извршили органи власти и да се испуњавају њихова решења; 2. да се у жандармерију примају првенствено они људи, који су служили војску; 3. да се жандармерија наоружа пушкама новога система; 4. да се подигну жандармериске команде, према израђеноме плану и 5. да се повећају плате патролција.

— **Питање брауншвајшког престола.** Брауншвајшко регенство, као што јављају с поуздане стране из Брауншвајга, дошло је у одлучан стадијум. Поверљиви преговори са војводом *Јованом Албрехтом од Мекленбург Шверина* довели су — каже се — до повољна резултата, тако да се у добро информисаним брауншвајшким круговима његов избор сматра за сигуран.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 21. априла 1907.

— **Ред богослужења о ускршњим празницима.** На *први дан воскресенија* звони у 3 с. из јутра на јутрење; у 9 сати пре подне звони први пут на литургију, архијерејска литургија биће у ајмашкој цркви; а у ½ 4 сата по подне на вечерње. На други *дан воскресенија*, — *Ђурђев-дан* — звони на јутрење у 5 сати, на литургију у 9 сати, архијерејска литургија биће у саборној свето-ђурђевској цркви, на вечерње у ½4 сата. На *трећи дан* литургија са јутрењем у 6 сати.

— **Српским учитељима и пријатељима.** Српски учитељски конвикт у Новом Саду морао је да прошири своје просторије за питомце, јер су то школске и хигијенске власти налагале. Зидање је већ отпочето и коштаће близу 24.000 К а друштво нема више од 14.000 К уштеђеног новца.

Стога умољавамо браћу учитеље и остале пријатеље, да нас испомогну, колико могу, да изведемо овај задатак, ко личним прилогом, ко ношењем таса црквеног, за које су наше епархијске власти већ у два пута издале дозволу, ко приређивањем забава и т. д. Како се сад после Ускрса скупљају наши учитељи на своје среске зборове, нека се сете том приликом и овог свог мезимчета, па нека и сами смисле, како би му притекли у помоћ. Ко је ближи нама од нас? Ако се ми сами не сећамо себе и своје деце, други ће још мање; а наш напредан конвикт је дика и понос целог учитељства.

У *Новом Саду*, на Вел. Суботу 1907.

Управа конвикта.

— **Где су Срби напредни, а где су назадни.** У сваком месту, где има ваљаних Срба, па ако је међу њима неколико заузимљивих и истрајних људи, или где макар само један такав писмен човек има — у сваком таком месту има и српска земљорадничка задруга. А где су и учитељи, и свештеници такови, у такима местима пева Србима и све остало. Где не има такових Срба, ту нема а не може ни бити ни српске задруге, а где је неваљала интелигенција, ту не ваља, разуме се, ни све остало.

— **Свештеничко удружење.** Као што нам јављају, прегло је млађе коло свештенства, да поново покрене питање о оснивању свога удружења. У свима епархијама одржаће се одма после Ускрса зборови по протопресвитератима, на којима ће зборовима свештенство изразити жељу, да се ради оснивања удружења одмах после Духова одржи општи митрополијски збор, за који ће се одмах на протопресвитератским зборовима бирати повереници но на збор ће свакако свештенство и иначе доћи у импозантну броју.

— † **Радован Марић од Маријендола.** У Бујејовицама, у Чешкој преминуо је Србин пуковник у аустријској војсци Радован Марић од Маријендола. Покојник се родио у шајкашкоме селу Каћу, где су му још у животу два брата и остала родбина. Учио је војничку школу у Тителу и Темишвару. Учествовао је и у окупацији Босне, где се одликовао храброшћу. После је, као поручник, премештен у Бујејовицама, где је непрестано био са службом, дотеравши до високога пуковничког чина у аустријској војсци. За заслуге био је одликован орденом аустријске гвоздене круне III. реда и српским таковским орденом III. степена. Због болести прошле је године био стављен у пензију.

— **Српски родитељи** или старатељи који желе, да упуте своје ваљане ђаке од 12 до 15 година, на изучавање разних корисних заната, осталих привредних струка, страних језика и тако даље, нека се пријаве што пре код својих месних учитеља, свештеника, или писмено управи друштва „Привредника“ у Загребу, па ће добити одма сва даља потребна упутства. Исто важи и за ваљане здраве Српкињице, биле и сиромашне или без родитеља, које управа „Привредника“ у српске породице склања и намешта а преко Српских женских добротворних задруга.

— **Вел.-кикиндска Добротворна Задруга Српкиња** приређује на Ђурђев-дан 1907. у великој дворници »Народне гостионице« своју редовну ђурђевску забаву у корист своје благајне. На забави суделују: гђа С. *Савићка* рођ. *Цијукова* и г. Ж. *Савић* оперски певачи; гђице Мара и Емика *Богданове* и г. Б. *Холуб*. Распоред: 1. Ст. Бинички: „*Тамо за шом гором*“ из српске опере „*На Уранку*“ — пева гђа *Савић*. 2. Глинка: „*У ропству*“, балада за бас; Г. Брандл: „*Винска песма*“, пева г. Жарко *Савић*. 3. C. M. Weber: „Polacca Brillante“ на два гласовира у четир руке свирају гђице Мара и Емика *Богдан*. 4. Прохаска: „*Младожења и млада*“ И. Бајић: „*Српски Звуци*“ пева гђа С. *Савић*. 5. Ст. Мокрањац: „*Три јунака*“ балада за бас, — пева г. Ж. *Савић*. 6. Ђ. Јакшић: „*Мученица*“ — декламује гђица Мара *Богданова*. 7. Мајербер: Двопев, из опере „*Хугеноти*“ III. чин, Марсел, Валентина; певају гђа и г. *Савић*.

— **Забава новосадске српске више девојачке школе.** На Спасов дан, 31. о. м. (13. јуна) приређују ученице новосадске српске више девојачке школе у просторијама грађанског стрелишта у футошкој улици забаву с играном у корист својим сиромашним саучесницама. На првом делу забаве појаће ученице у дечјем лику четири црквене песме (»Слава во вишњих Богу...«, „Јегда приде конец вјека....«, »Ликуј днес, Сионе....« и »Ви јазици восплешчите руками.....«) а певаће Змајево »Моје село« и Змајеву »Кипарицу«, уз песму пак и уз пратњу војничке ветроварадинске музичке капеле играће четири српске игре (Српкињу, Сељанчицу, Сарајевку и Коло). После тих игара приказаће ученице шаљиву игру у два чина с натписом »Тетичина наследница«, коју је прерадио А. П. Родољуб и у којој ће играти ове ученице: из IV. разреда: Милица Јовановићева, Јованка плем. Стратимировићева, Ана Мештеровићева, Даница Вулкова и Даринка Могина; из III. разреда: Милева Давидовчева, Катица Штауферова, Смиља Јанковићева и Јованка Теодоровићева; из I. разреда: Милка Ђирићева и Мирка Миросављевићева. Најзад ће још приказана бити жива слика »На прélу.«

НОВИЈЕ.

Битољ, 20. априла. (Изв. „Београ. Нов.“) У охридскоме селу Вевчану десио се крвав сукоб између војске и тамошње бугарске чете. Чета је најзад разбијена. У борби је погинуо сам вођа Ставре, два сељака: Трпко Шекутка и његов син, једна жена и рањено неколико девојака. Једна је кућа потпуно порушена, друга запаљена.

Петроград, 20. априла. Државни Савет је јуче једногласно усвојио законски предлог о рекрутском контингенту за годину 1907.

Ново-Черкаск, 20. априла. На железничкој прузи Царичин-Лихаја близу станице Валкова убили су њих више оружаних људи у вагону једног железничког благајника и од њега узели своту од 60.000 рубаља.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „БРАНИКА“.

Румунски епископи против Апоњијева предлога.

Будимпешта, 21. априла. Чује се, да ће румунски епископи у Горњој Кући говорити против Апоњијева законског предлога.

Догађаји у Русији.

Петродрад, 21. априла. Укинута је наредба о уважењу војено-пољских судова.

Конгрес реакционарних удружења, који је сазван у Москву, забрањен је.

Немачка и Аустро-Угарска.

Беч, 21. априла. Сви знаци говоре за то, да је разговором аустро-угарског министра иностраних дела барона Ерентала са немачким канцеларом кнезом Биловим постигнут потпун споразум и тиме целом свету наново изнесена пред очи непоколебивост (?) савеза између Аустро-Угарске и Немачке. (А шта је с Италијом? — Ур. „Бр.«)

Књижевност.

Да ли треба писати conditio или condicio?

У „*Српској Мисли*“ о. г. бр. 24. г. Philalet тврди, да реч con-di-tio долази од глагола condere-корена dhe, грчки θέ-σι-ς, словенски *благо-дјеш* и каже: „*Мора* се дакле писати *conditio*“. Он се позива и на модерне језике: италијански, француски и енглески. Да то није тако т. ј. да је компаративна лингвистика то сасвим на други начин и једино правилно доказала, слободан сам овде изнети.

Индогерманско i=lat. i у корену глагола, ако је јака основа, онда је ei=dico, indicare поред dicere — старо deicere, грчки δείκνυμι, δίκη.

Индогерманско ei=lat. ei=deicere грчки δείκνυμι. Првобитно је та реч гласила kondikio — то је историјски једино правилно. Проф. *Walde* у своме етимологијском речнику лат. језика нема у речнику те речи без сумње с тога, што се то већ по себи разуме. Модерни латински речници сви пишу condicio а и у нашим српским уџбеницима тако стоји.

У чувеном речнику латинском Thesaurus linguae latinae s. v. може се све наћи, а тако исто и у најновијој обради Naegelsbach-ове латинске стилистике од Müllera.

И чувени лингвиста проф. *Wölfflin* је истога мишљења. Ствари овакове природе т. ј. погрешно латински написаних, као conditio или погрешно цитираних латинских и грчких израза а богме и правила из граматике, које је наука већ одавно одбацила, наилазимо ми код нас Срба не само у новинама, него и у школским књигама, с тога ја држим, да је дужност баш нас класичних филолога, да овакове ствари кад и кад изнесемо и у политичним листовима.

Да је среће и слоге међу нама, ми би та питања могли расправљати (а то би било најкорисније за будуће слушаоце филозофије) у нашем српском професорском листу, као што сам ја предлагао пре толико година у листу „Стражилову“. Па и данас још није доцкан. Држим, да би нас у томе подузећу помогли и патронати српских православних гимназија. Покушајмо ми млађи па ћемо можда и успети!

Глиша Лазић
гимн. проф.

Позив на претплату.

Са 1. априлом 1907. године почиње **нова претплата** за „Браник“.

Можемо са задовољством погледати на наш рад и на одзив српске одабране публике на тај наш рад. Све, што је у Српству солидно и одабрано — то чита наш лист и одобрава правац нашега листа. Ми нисмо спали на то, да торбаримо са нашим листом и да намећемо наш лист. Правац и садржина нашега листа по себи је препорука нашем листу.

Претплата за „Браник“ износи:

на читаву годину	32 К.
на по године	16 К.
на четврт године	8 К.

а може се претплатити и месечно са 2 круне 70 пот. За Србију према већој поштарини износи годишња претплата: 40 динара, погодишња 20 динара, и четвртгодишња 10 динара.

Претплата се шаље поштанском упутницом **на администрацију „Браника“.**

Молимо наше поштоване претплатнике, који су послали претплату по старој цени, да вишак изволе попунити.

У Новом Саду, 21. марта 1907.

Управа и уредништво „Браника“.

☛ Због светлих ускршњих празника идући број нашег листа изићи ће у среду, 25. априла (8. маја) о. г. по подне.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ДОЛАЗИ ДОДАТАК.

Школа – извор пропадању дечјег здравља.

Пише **др. Никола Вучетић** из **Београда**.

Колико бриге виде родитељи у вези свог чеданцета, док им до школе дорасте! Колико им прође непроспаваних ноћи, колико страховитих часова у неизмерном страху за здравље и живот невинашцади им! Па онда она неописана радост, измешана са неком бојажљивошћу, кад дође час, да дете своје у школу шаљу!

И збиља, јесте то велик догађај у родитељској души, али је, уједно, то и велик преокрет у детињем животу. Она необузданост, слобода, неограниченост, која је до сада донекле стајала детету на вољу, престаје једним махом и дете се подвргава заштту и присилном реду, има своје дужности, које га море и пре спавања, и у сну, и чим се иза сна тргне. А све то је од неизмерна значаја по душу и срце будућег грађанина и грађанке. Школа га уводи у ту његову будућност, даје му основу његовом читавом будућем бићу. Значај школе по душевни развој детета не да се ничим мерити: угледање, надметање, разбирање за добре, а у исти мах и рђаве навике друштва, у ком је дете рођено, даје само школа, све укупно, неприметно, поступно и, на крају, савршено, разматрајући и испоређујући, а и лучећи једно од другог, зло од доброг, ништавило од узора. Ето тако школа даје темељ будућности младог ђачета, уноси у њ самосвојност и самосталност, самопоуздање и самоопредељење; истиче одлику појединаца и челичи дух и вољу им.

Уз то школа буди вољу за рад, надметање, отимање и тркање; развија живахност, оштроумље, схватљивост и бистрину. То су успеси, који се иначе ни чим не дају заменути нити другач, ван школе, у тој мери, никако постићи. То сваки зна, који је био сретан, да своје дете отпреми у школу. Ту промену примети одмах свак живи у кући и одмах свак живи у кући и одмах ћете чути, где се каже, како је дете постало друкчије, од када је пошло у школу: и смишљеније је за игру, и живахније је и пажљивије је.

А каква разлика, кад родитељи, ма из каквих било разлога, остављају децу код куће, да им тако, уз домаће учитеље, надокнаде знање, што је у основној школи прописано. Она га збиља постигну, често можда и обилније и боље, али одмах се види и даде приметити, да у детета нема оних свију других особина, које развија и пружа само школа!

Дакле, школа па школа! Али колико бриге задаје школа брижним и бојажљивим родитељима, бојећи се за своје дете, које јој предају! Па те су бриге, на жалост и оправдане, јер жива је истина, да баш школа често, врло често, ремети развој здравог тела детињег, ремети му здравље и баш врло често сурвава у понор и сам живот му.

Да не спомињемо оне силне случајеве ремећења дечјег стаса и држања са погрешног држања при раду у скамији: задрхтаћемо пред најгрознијим опасностима, које прете малим ђачићима од разних зараза, које се баш школом лако шире и често из школе кући доносе. То баш у првом реду и лебди сваком родитељу пред очима, кад своје дете допрати први пут до школе. Ту му онди излазе пред очи разни случајеви, за које је слушао или који су и њему лично познати; ту види големе несреће, које је тако, овде онде, донет из школе, починио скрлет или велики кашаљ, дифтерија или мрасе, црвени ветар или врућица; ту му опет излазе пред очи и они силни несретни случајеви са дечје несташности: сломљене кости, набадање на прошће, пад са прозора и степеница, несрећни падови при гимнастици и т. д. То су све невоље, које су свима добро знате и познате, а са којих највише и обузимље страх родитеље, кад децу своју спремају у школу.

Да те опасности буду што мање, потребна је велика опрезност и дечјих родитеља и учитеља. Пре свега је човечанска дужност свих родитеља и дечјих старалаца, да не шиљу болесну децу у школу, нарочито пак не одмах после прележаних зараза, свакојако не све дотле, док то лекар не дозволи. Учитељима је пак, то се зна, на срцу брига о болесној деци, а ту бригу су они дужни водити уз највећу брижљивост и опрезност. Поврх свега тога је пак прека потреба лекарског надзора и школе и деце, а тај надзор би требао да је сталан, неспрекидан, у дужности државе и општине преко својих школских лекара. Колико смо ми још свуда у назатку у овом погледу, не би требало о том ни једне речи потрошити. Школски су лекари установљени само понегде, па и то је само по имену, или, Боже ми прости, због оних вајних хонорара! Или зар се то друкчије може разумети, кад се зна, да ти назови-школски лекари имају дужност, да „прегледају“ децу у почетку и крајем године, или можда негде по једном у месецу или чак и у недељи! Јасно је, као дан, да од тога и таког рада не може и неће бити никакве вајде све дотле, док се не дође збиља до правих школских лекара, који ће се свакодневно бринути само за децу и школу, имајући их пред очима и пре и после подне, и при улазу у школу, и у школи, и изласку из школе! Само такво уређење могло би увек за времена стати на пут развоју и ширењу болести међу децом, А како смо ми још далеко од тога!

Но има још много ствари у школи, које морају заинтересовати све оне, која воде бригу о школи и здравственом напредовању школске деце, а код нас се, у том погледу, свуда и свагде неизмерно греши. Прво и прво, ретко где имамо школску зграду, где се, при грађењу исте, узело у обзир све, што иште здравствене потребе. Ту је, да богме, у првом реду, крива наша сиротиња и немаштина, али, бога ми, и наш легендарни немар. Уређења за ветрење, потпођавање школских соба, грејање, начин, како и где деца проводе оно кратко време одмарања између часова и зими и лети, држање и мешање горњег одела за време школског рада — све то доприноси разношењу и ширењу заразних болести управо њиних клица. Па онда зле навике по варошима и варошицама, па и по селима, да се у школским собама држе зборови, седнице, скупови, јавна предавања, родитељски договори, вечерње шегртске школе, преноћишта и друга скупљања.

Узмите само, за време великих мразева и зимских хладних и ветровитих дана, како се наши учитељи и учитељице злопате, ветрећи собе за време оног малог одмора, хотећи задовољити здравствене захтеве, а немајући куда децу склонити. Деца се шћућуре у који собин кут, можда близу ужикане пећи, и хладна струја јури кроз разјапљена врата и прозоре, дижући често и прашину у вртлог. Често пак бива, да деца остају на својим местима, и преко њих и на њих иду неједнако загрејане ваздушне струје или их опет збију у какав хладан ходничић, као овчице на пландишту. Шта се из овога све може излећи, мислим, није потребно да нарочито истичем. А ретке су школске зграде, где је ветрење без штете удешено.

Потпођавање школских соба је махом, смемо рећи, у свим школама рђаво. Сетите се само оних храпавих, неравних, извитоперених, чворнатих подова од меког дрвета, са читавим ђубриштем између појединих, испуцаних, често и трулих дасака. Замислите само, каквих клица од разних зараза ту не почива и потребан је само и најмањи дечји покрет по таком патосу или јача струја кроз собу при ветрењу или при метењу, па да се дигну читави вртлози прашине, коју онда морају удисати и нежни мали ђачићи и заморени и изнурени учитељи и учитељице! Замислите још уз то, а то је врло често, да понеко дете свакодневно расипље клице какве било заразе, понајчешће од сушице, у чем често врло често суделује баш и школска послуга или чак и сами наставници, па ће вам бити јасно, колико опасности пружа лоше патосање школских соба нашим ђачићима! Зар је је онда чудно или можда непојмљиво, што нам, поред других заразних болести, баш сушица коси и у хладан гроб носи толико младежи!

А шта да рекнемо о грејању школских простора? Начин загревања учионица је свуда увек рђав: или је ваздух у њима прегрејан и сух, да се у њему не може опстати, или је хладан, да се мора дрхтати.

Знамо ми сви, да тело наше мора одавати своје топлоте толико, колико је потребно, да се у телу одржи равнотежа. У прегрејаном ваздуху то се не може чинити и онда ће, да богме, разуме се, патити и цело тело. У таким учионицама су деца неспособна за рад, главобољна су, често их спопада мука и несвестица, па наступе и друге невоље. Колико би требало више обраћати пажњу на начин загревања и једномерност истог у учионицама!

А нанесели вас пут за време школских часова у наше школе, па уђете у предсобље или у ходник, зачудићете се оној гомили капута, капа, капуљача и шешира једно поврх другога, све потрпано, као поплашћено сено, и запитаћете се, како деца то све опет изнађу, које је чије, како се разазнаду у тој збрци. Али ћете се, у исти мах, и згрозити, кад помислите, како се тиме лако преносе и разноврсне заразне клице, и живи насекоми из загађених кућа. А ко ти још о том размишља!

Сад још да споменемо ону злу навику, што се учионице употребљавају за јавна предавања, вечерње школе и т. д. То може бити често од ужасних последица, а и било је већ толико пута. Колико се прљавштине и заразних клица може тим приликама унети у школу и колико их се збиља уноси, а невина деца наилазе после на њих, као на невидљиве поноре и пропадају. Камо Бог, да се тај паклени обичај једном већ изобичаји или да се законом забрани, као што је то сретна Норвешка већ и учинила. Па кад се већ тај ужасни преступ према деци чини, бар да хоће школске и општинске власти, имајући у виду само дечје здравље, да раскуже школе после таких туђих најезда у њима, али, на жалост, ни то не бива.

Ми видимо, дакле, да је школа благодат нашој деци: што им она даје, не може им се иначе ничим надокнадити. Али она им пружа и зло, које их лишава здравља, па често и живота, а то све са непотпуна вођења свега онога, што захтева сазнање и здравствена наука. Мало више мара, мало више воље, па нешто, и поред наше немаштине, више и издатака мора се уложити, да томе злу доскочимо. То иште од нас добро, спас и здравље нашег будућег подмлатка, а на то нас нутка и човекољубље и србољубље.

О данашњој скупоћи.

Сав свет се тужи на страховиту скупоћу. И ја заиста морам признати, да је код нас овде много што-шта скупо: и вариво и богате удаваче и телетина и станарина и солидан младић и чист ваздух и скроман човек и добра вода и галантан јемац за меницу и т. д.

У осталом и скупоћа је, као и све на свету, р е л а т и в н а. Мени је, на пример, скуп шампањер а колико има наших синова, који се са мном у том погледу нимало не слажу. Има надничара, којима није скупа станарина, а има, на пример, адвоката, којима јест.

Ја ћу Вам причати нешто о једном адвокату, који је молио куће газду, да му снизи станарину зато, што он својим клијентима врло јефтино ради.

Да је то света истина, ја ћу Вам потврдити једним примером.

Доћи ће том нашем адвокату једанпут један ратар, да му направи молбу за зајам од шест стотина круна. Потпише пуномоћ адвокату и овласти га, да може место њега новац подићи из завода а он оде кући, да дочека поруку адвокатову. Прође подобро време а новци не стижу. Покуши ти се онда мој ратар и оде адвокату. Адвокат му каже, да дође после 14 дана. Прође и тих тешких 14 дана. Кад адвокат и опет спази забринутог сељака у својој писарници, изађе му весело на сусрет.

— Што си направио тако кисело лице! Готов је зајам и дигнут је новац!

Ратару се блажено развукоше усне и промуца: хвала Богу!

А адвокат наставља.

— Ево ти судско решење, да је зајам укњижен на твоје имање.

Сељак узе са страхопоштовањем судску исправу, стрпа је полако у џеп и остаде непомичан, чекајући, кад ће му адвокат избројати банке на длан.

Али му адвокат одма пружи љупко руку и рече:

— Па сад збогом, драги пријатељу!

Човек прима руку, али му није још све јасно, те тихо запита:

— А где су новци, господине?

— Новци? одговара смешећи се адвокат. Да, јест, новци! Е па ти су, брате, укњижени!

Сељак сиромах не зна, шта је то: »укњижени«. Помисли, да су метнути на књигу у какав новчани завод и заиште књигу, да подигне новац.

Адвокат му на то одговори, да мора одбити прво награду за своју дангубу и труд и заводске и судске трошкове.

— Па добро, вели човек, одбијте, што је Ваше а остало ми дајте.

На то ће му адвокат прочитати овај трошковник:

Трошковник за зајам Николе Николића.

За упуту	К	28·—
састав молбе за зајам .	„	100·—
два преписа молбе . . .	„	26·—
сравњење преписа . . .	„	19·30
отправак молбе с дангубом	„	3·50
ношење у суд	„	5·—
пожурење молбе	„	23·—
нова упута	„	14·—
ношење на пошту . . .	„	7·—
проучење странкиних списа	„	12·—
проучење рочишне одлуке	„	46·30
писаћи материјал . . .	„	38·70
три адресирања	„	19·90
пожурење решења . . .	„	87·20
отварање из куверта . .	„	3·60
за читање аката	„	58·40
за савијање списа . . .	„	46·—
за упијање упијачем . .	„	18·—
за смештање списа у моју архиву (орман) . . .	„	24·—
за обрачун са странком на њен захтев са дангубом	„	86·—
за сабирање овог рачуна	„	17·50

Све укупно у округлој своти К 650.—

— Према овоме излази — наставља адвокат — да си ти, пријашко, дужан мени још 50 круна и неколико потура, али ја ти то ево, о п р а ш т а м; не тражим ти тај новац, да не можеш рећи, да сам ти скупо рачунао свој рад.

Сељак се скаменио, расклопио вилице очима превернуо, лице му доби страховито блесав изглед. Адвокат употреби згодну,

ту прилику и оде а његови крупни писари дохватише ратара и одведоше га на капетанију као јадника, који је померио умом!

Даклем, као што видите, драги читаоци, овај мој адвокат има срца и врло често опрашта и повеће своте својим клијентима и зато је заслужио, да му кућни газда снизи станарину. Мислим, да сте и ви за то!

*

Један мој млад пријатељ, разуме се: нежењен, зло ми се тужи, како су добре удаваче скупа ствар, а ако се и нађе по која, та већ не зна, шта све да тражи од оних, који је јатомице траже. Мој је пријатељ иначе врло скроман и не тражи баш бог зна шта од удаваче, за коју вели, да је добра.

Он тражи, да има о венчању само 80 хиљада круна или ако је то много а оно 40 хиљада — форинти. Осталих 100 хиљада круна, може удавача наследити и после смрти своје какве тетке, којој он жели дуг живот! Може уз то удавача имати и леп стас и узраст, може бити млада и леполика, може имати што дужу косу (а при томе има на уму једну познату српску пословицу). Ако све то има удавача, он се не ће за то љутити. Сасвим му је свеједно, хоће ли јој очи бити црне или плаве, коса црвена или подметнута; неће се љутити, ако јој је који кутњак рђав; не смета му, ако је удавачи узет језик или има погрешку у слуху а ни најмање не тражи од удаваче и њених старијих, да се распитују за његову солидност, за његове идеале, за термин његова сретног цензурирања, за његове дугове и друге тугаљиве ствари.

Даклем, као што видите, драги читаоци, мој пријатељ баш не тражи много од своје «будуће», па ипак не може да нађе ни поред своје огромне скромности себи по вољи девојку и зато ми увек уздише: добра је удавача скупа ствар и за овако скромног младића, као ја што сам. Шта раде тек они, што пуцају на масне партије! Ти морају оседети, ојелавити и огрбавити пре времена!

Ако, господо, нађете где удавачу по рецепту мога пријатеља, јавите му. Он ће вам дати провизију, јер данас је и брак трговачки кшефт, за који се плаћа провизија агенту т. ј. проводацији.

Н. САД.

Л. Мргуд.

Стијепо Прокопов
Осијек.

Из комшилука.

Када је чича Богољуб свршио шести разред гимназије, онда је завршио своје школовање. Добро је свршио и пошљедњи течај — то значи: добио је први ред — ал' неће више да иде у школу. Неће па неће. Не помаже ту ништа; ни савјети очеви, ни сузе материне, ни застрашивања будућим тешким — а за њега и претешким животом. Све је бадава. Неће да буде господин, неће ништа друго већ паор, као и сви његови што су. Не мож' га нико натјерати међу господу, па крај.

Скину ти он са себе све одијело; а баш се лијепо носио. Мати је пазила на то, да не буде „екстра" од друге дјеце. Од петога разреда — дакле кад је постао горњо-гимназиста, — носио је штрикани, углачани, куповни колијер „Rousseau" бр. 38. Имао је и „иберциер", а у шестом разреду добио је и хавелок — и почео је да носи и љети гласé-рукавице; дотле је носио само вунене рукавице зими. За бесједу те године о покладама добио је црно салонско одијело, које је правио кројач Рознберг, а стајало је на њему као мантија на катихети; — није било тако дугачко, већ крој је био добар, а сам је шнајдер рекао, да је то исти крој: или салонски капут или свећеничка горња хаљина — разуме се: у струку. Даље је добио нову кошуљу са свиленим прсима, лаковане ципеле, нове рукавице, ал' не чисто бијеле, већ по моди „таубен-граy". Кад је све то обукао, био је као из кутије — што рекле Швабице: „цум кисен". Те је године, а прије бесједе, ишао у „плесну школу", коју је држао неки стари Талијан, фини човјек, који је у то вријеме имао једини дозволу, да учи „плесној вјештини" „средњо-школску младеж". Све је наш чича добро научио, од кадриле па редом све игре. У кадрили је знао тако „лежерно" корачати, да се једва чује како иде по паркету. Сам га је учитељ похвалио, да особито добро игра „валцер" и да има „грациозно" држање у „мениет-валцеру" и „лансије-у." (По играма видите, да је то давно било, кад је наш чича био млад.)

Све то прође — и забава, и школа. Све. Више неће да иде у школу. Са свједочбом шестога разреда дође кући. Свуче са себе црни „сако" капут, изрезани прелук, „карирана" свијетле вунене чакшире, кошуљу штиркану, пошу, „манцетне" — све горње одијело. Обуче одмах неке старе своје хаљине, које су биле мало и подеране и закрпљене и тако се мало по мало „метаморфозирао", док није изазао прави правцати паорски момак. Лице му је већ мало изгорело од сунца — оно фино, ђачко лице; само руке још нису набрекле и није било на њима одмах онолико жуљева, као што је у других момака. Био је лијеп и — шта ћу, морам казати — све се цуре обрадоваше, кад га видјеше у таком руву. Ето, што ти је женско — радује се, док га људи жале. Почео је радити и брзо је научио све пољске послове, али поред тога није забатало ни науку.

Није дабогме читао више ни Виргила, ни Омира — ни у оригиналу, ни у преводу, ал' је читао новине, привредне књиге и законе. Све је законе себи набавио и за годину дана знао је казнени закон боље од оружничкога стражмештера, илити постаје војника. Оженио се — разуме се — здравом, вриједном паоркињом. Ислужио је војништво и дотјерао до фирера: да је хтео остати и даље „фрајвилиг", аванзовао би за стражмештера, ал' неће господства, па крај. Радио је код куће као мрав. По мало је тако вриједних људи у селу, као што је био наш чича. За неколико је година разгранао своје имање, јер осим ратаретва бавио се много сточарством; свега се лаћао и све му је напредовало. Кад се почео бавити пчеларством, онда се кајао — то је прво кајање, што сам од њега чуо — што није прије почео. Није се кајао за то, што се на пчеле не плаћа ни порез, ни прирез, ни намет, ни пашарина, већ за то, што се од ње учимо поштеном раду. Дјеце је било доста, сва здрава као кремен, а и његова Грозда, ма да је толику дјецу родила, ипак је била здрава и једра као наливена. Сва је та фамилија живјела сретно и задовољно.

Када бих о школском одмору дошао кући, често сам се састајао с чича-Богољубом. Био нам је комшија пред кућом. И он би мене потражио одмах, чим чује од кога год да сам дошао. С њим сам се најбоље волио разговарати, јер то бијаше интелигентан паор. Разуме се, да је у многом чему промијенио своје погледе, како је напустио школу и оно методично образовање — но за то сам га и волио слушати, кад ми почне сад ово, сад оно разлагати. Када сам се у „теоретском" образовању с њим изједначио, а то значи: кад сам свршио шести разред гимназије, питао сам га о првом нашем састанку: зашто је оставио школу? То ми никако није ишло у главу да неко боље воли бити паор него господин; тä господа тако лијепо живе; ако не цури, а оно им капље увијек по мало, а то је доста од првог до првога. А паори раде неки од звијезде до звијезде, а неки од сунца до сунца па увијек тешко, а од свег рада најмање за њих остаје.

„Е, мој Стојане, ето зашто сам оставио школу" — тако је започео одговор на оно моје важно питање. „Када сам ступио у шести разред и постао, као што ви ђаци кажете, subviee maturant, мислио сам, куда ли ћу, на коју ли страну, кад положим матуру. Знао сам да могу, на све четири стране, ал' на коју год мислим — не иде. Ни на једној страни нисам нашао човјека, у кога бих се могао угледати. Сви су ми изгледали лажљиви, притворни, само нека се ради, да се заради мировина, — а вршење службе? — Зар су доспјели да кадгод и на то мисле? Не кажем, да нема честитих и савјесних судаца, адвоката, попова, лијечника, професора и редом других званичника, ал' ја у оно вријеме, — а био сам по годинама најстарији у школи, — нисам ни за једнога знао, да је толико поштен и савјестан, да се могу у њега угледати.

Ја сам се само чудио и себе питао: зар су некада већ и шестошколци на такове мисли и питања долазили? Но нисам га прекидао.

„Бадава сам ти мислио и мислио, никада ништа боље не смислих. А кад оставим сву ту ситну и крупну, неситу и презадужену господу, па се душом својом винем селу и размислим о свом или твом баби и другим честитим и поштеним ратарима — онда ми срце заигра и као да ми каже: иди у село, тамо су примјери, којима треба подражавати; иди, јер ондје ћеш бити и сретан и задовољан. И ја сам тај глас послушао и никада, никада се нисам покајао, што нисам и сам господин. Ја сам што више, хвалио Бога, што ме је такога господства ослободио."

И ове године се састадох с чича-Богољубом још истога дана, кад сам дошао „на одмор". Упитасмо се за здравље и новости и тај кратки састанак прекиде чича Богољуб ријечима: „Е, а сад морам ићи намирити краве, јер ми Грозда чека да их помузе. Сутра ћу бити код куће па ако ти је по вољи да дођеш мало и к нама, да видиш моје соколове (дјецу је звао соколима) и да се мало поразговарамо. Баш сам жељан мало слободна разговора и са господом. Лаку ноћ!"

Кад рече оно „с господом", малко се насмијешио; хоће увијек мало да бецне. Када му рекох „лаку ноћ", пожури кући, а мене остави мало постиђена, но знао сам да не мисли ништа рђавога; одох мирно својима.

Сутра-дан, у недељу, пошли смо заједно и на јутрењу и с јутрење, и на службу и са службе. Том приликом би обично метао попу и његов рад под свој „критичарски нож". Ето видиш, како служи. Само брза, брза — и сваки час га нешто боли, па не може да служи службу, већ часове. Вечерњу слабо кад служи — а ни учитељ се канда на то не љути. Што је ишао у богословију, кад не воли бити поп? Зар је и ово данас служба? Код њега је све „во краће". Само жури, а ја добро знам, да то није по правилу.

„Па може бити да збиља није здрав како треба?"

„Није тај никада здрав, гдје треба; ако ћеш да крсти дијете, љути се; ако ћеш да причести болесника, љути се — не каже додуше, да се због тога љути, ал' тек на свакога виче. Кад служи, чини ти се да је рад да што прије изађе из цркве. Поуке никада. Вјенчање за час, опијело док тренеш, до гробља „свјати Боже" једанпут или ниједанпут. *А на зборовима његове странке?* Онде све торжествено; ту ти је први говорник — и с ниједнога збора није због болести изостао. Ланске је године ишао само три пут на катихизацију; два пут у почетку школе и трећи пут — на испит. Читаво су време радиле учитељице. Знаш: учитељ је био цијеле године на лијечењу због врата — не може, вели, појати — а откуда ће Личанин и појати? — и тако га цијеле године једна учитељица замјењивала. Послије испита ми рече попа: „Знате, чича-Богољубе, не живим у љубави с равнајућим, па ниеам волио ни у школу да идем, ал' учитељице нису ништа радиле."

„То им је хвала!" примјетих.

„Да, то им је хвала, помислио сам и ја", — рече чича Богољуб. — „Тако ми је казао и намало није поцрвенио — учитељ вјере? А не могу ти о свему ни да говорим."

„Па шта би му?"

„Могло би се и њему што шта, ал' неће нико да се лати, већ гледамо и трпимо".

„А како учитељ?"

„Католички ме се не тиче, ал' онај наш само грди по новинама, а пред изборе по осам дана не долази у школу, већ кортешује. Грди тај сав свијет, а кад би њега ко заокупио, не би знао одакле да почне. Нити је у школи како треба, нити у цркви — а гдје га нико не тражи, тамо намеће своју мудрост. Срећа, једина срећа, што нису сви ни попови ни учитељи такви, као ови наши. Ајд', сврати се на чашицу ракије!

„Хвала, не пијем."

„Ђак да не пије!? Не пијеш петролеј и терпентин, а друго змам да не мораш копем гурати кроз гушу."

„Нису ни сви ђаци једнаки, као ни попови ни учитељи. Кажем ти: не пијем. Хвала!

„Добро. Код мене нема силе. Кад нећеш, не мораш. Чујеш, дођи ми послије ручка!"

„Онда ћеш ваљда другу господу узети на миндрос?"

„Та, мани их! Мало ми је лакше, кад их коме прикажем, какви су."

„Збогом!"

„Збогам! Немој да те дуго чекам."

„Доћи ћу одмах чим ручам. Збогом!

Одржао сам ријеч и чим сам ручао, одмах пођох у комшилук чича-Богољубу.

„Добар дан!"

„Бог ти добар дао! Ти једва — баш по господски!"

„Та немој ме боцкати тим господством! Нисам ја никакви господин. А шта си се загледао у ту муву?"

„Шта сам се загледао; ето, досађивала ми је, додијавала, пркосила — једном ријечи била је безобразна и ја сам ју ухватио, убио — и сад ју гледам и испоређујем је с људима."

„А какве то сличности има између мухе и човјека?"

„Има, богме, ал' ти то још не видиш. Чекај, док изађеш из скамије и растанеш се са твојим синусима и косинусима, па погледаш мало боље по свијету, видјећеш. Муве су брезобразне па наваљују и онамо, гдје никакве користи немају. Шта она тражи на мом челу или на носу? — Ништа, већ само пркоси.

Тај ми пркос додија и ја ју ухватим, убијем и тако мртву метнем, ево видиш, овамо да ју и друге муве виде."

„Па да не прођу као и њихова другарица..."

„Да, да! Али то не помаже што је она страдала, већ и друге срљају у своју пропаст. Зар је један човјек страдао, што је насртао онамо, куда не би требао да иде. Јесте, богме, и други су га људи видјели, гдје је пропао, знају зашто је страдао, па многи и многи неће да се опамети, већ срљају редом — баш као муве — у своју пропаст."

„Донекле је тако."

„Јел' да је тако — зна и паор мало присподобљавати."

„Знаш се ти шалити добро. Но, окани се мува па ми реци, шта мислиш *о овом нашем сабору.*"

„Ето, што ти је ђак! Воли и он политику боље него свог Тацита. Сав ти се свијет бацио у политику!? До подне сам ти причао, како попа не мари за цркву, а учитељ остави школу — па само бистре... тако и ти, чини ми се, гинеш за политиком. Само је за те још рано. Но да ти право кажем, шта мислим о овом сабору. *Не мислим ништа* а то значи код мене — знаш, кад о томе говорим, онда се морам политички и изражавати — да не ће ништа израдити. Мислим ти много о њему а ништа доброга не могу да смислим."

„Скептик!"

„Немој с паором тако учено да диваниш!"

„Разумијеш ти то!"

„Откуда да разумијем; ваљда ме Грозда учи? Сиротиња ће слабе користи имати. Биће дукачких и скупих говора, нових закона и нових плаћања, па онда не бјежи у Америку!"

„Та неће баш све на твој врат пасти!"

„Да на кога ће, кад је нас сиротиње највише? Пази само, па ћеш видјети, да имам право. Ово сам ти опет мало политички рекао, а сада ћу да ти протумачим. Нас паора има највише и за то ми највише плаћамо основну школу — но, у њу иду и наша дјеца; највише нас је, за то и средње школе највише плаћамо — ту већ иду више господска дјеца. Нама паорима говоре и пишу по новинама: не шаљите своју дјецу у средњу школу, јер се само ствара пролетаријат; да, да, ко је господин, тога нек су и дјеца господа, а ко је паор, нек му и дјеца буду паори. Иста та господа хвале „ратарски сталеж", јер је *слободан, „независан,* ал' ниједан од те „заробљене" и „везане" господе није послао своје дијете ком паору, да код њега научи орати, косити, товарити сијено и друге наше послове. Сви се ти послови могу научити за двије године, а оно латински и грчки уче са свим оним другим, што уз то иде, по десет година, па још не знају честито. Зар није тако?"

„Та, не знам, како бих казао."

„Ми плаћамо највише и свеучилиште, и ако је наше дјеце најмање тамо. Видиш, још нико није израчунао, колико нас кошта један ђак, кад сврши коју струку у свеучилишту. Кошта доста, а онда му подај службу и добро га плати, а неки се плаћају и сами. Кад треба бирати посланика, онда нам дође какви адвокат и говори, говори — сав се упљује — обећаје све и сва, само да га изаберемо. Та нико нам толико добра не жели, као он! Ти говорљиви су најскупљи. Устане ти тај и говори по читав дан тамо у сабору, а његов нас говор кошта толико пута по пет форинти, колико има посланика, који га слушају. Па још кад се почну свађати и надмудравати — колико нас то кошта?! Је л' тако? Шта нас кошта његово ђаковање? А колико, кад је посланик? Је л' да га скупо плаћамо?"

„Чудновато суђење!"

„Па кад се наприповиједају и кад сваки покаже, шта зна, онда хајд крој законе! И то траје дуго, но једанпут се ипак сврши. Па шта онда? Ништа — јер онда тек ради, како ко хоће, а нама кажу: „Е, знате, пријатељу, једно је закон, а друго је *тумачење* закона." Тумачи ти закон, како је коме воља, а ја ти кажем, да то тумачење неће никада дати правди да дође у овај свијет. Ми само морамо да трпимо и врло је добро још, ако можемо да ћутимо, Та свако ти се и дере на нас: ћути па плати!"

„Неће то тако увијек бити!"

„Не дао ми Бог, да дотле живим, док не буде, како ти мислиш! Сваки вуче на своју страну и кад се већ искида, онда му даду мировину, а ми никада мира до гроба. Нема ту да кажу: који човјек пријеђе шездесету или седамдесету годину и не може више да ради, тај не мора ни да плаћа разне намете — а јок, мораш платити, јер ће горчило однијети и покров с тебе мртвога! Те силне мировине баш нас убише; а сваком су чиновнику пуна уста љубави према свом народу. Само да кажем ово! Колико има богаташа, грофова, племића, спахија свакe врсте — а то су све она крупна господа, која и прије времена траже и добију мировину — који нису спали баш на то, јер имају свога доста, али ниједан неће да каже, кад дође до мировине: остављам то држави, пак нек то приложи на школе. Нема тога! Неће ти „пријатељи" просјете ни да мисле на те, сваки ти вуче себи, живи неумјерено, троши по којекаквим купатилима у туђим земљама — и зато умиру прије реда. А они би баш могли живјети умјерено, па неће, а ми богме не можемо — па што нас онда свако учи? Ми морамо радити, јер не можемо надавати, па ту нема умјерено, већ и прокисни, и прозеби, и озној се по неколко пута на дан, а не пресвуци се, јер немаш кад, и пати свакојако, — па још се добро и држимо."

„Па не учи вас сваки господин свему, већ вас умјерености уче лијечници као стручњаци."

„Мани ти доктора! Они се чуде, што их свијет неће да зове, кад се ко разболи, и што их нико неће да слуша. Чудиће се они томе још дуго!"

„А зашто? Та свијет мора једанпут увидјети, да они знају више него ли врачаре.

„Ако знају за друге, зашто не знају за се? Ако знају за се, зашто то не покажу?

Ето, говорио ми је наш доктор, како је живио, док је докторију учио, а како сад живи, видим и сам. Неумјерено и онда и сада. Зна добро да једе и да пије. Чуј, шта ми рече! „За ваше је тијело врло добро, што у неке дане постите.“ Па кад је добро за тијело, зашто и ви то не чините? „Е, мени је добро и овако!“ А како му је добро, ено сав је подбуо од пића!“

„Но, што се ваш доктор не држи реда, зато не можеш рећи, да сви живе као и он.“

„То и не кажем, ал' док они сви не буду живјели како друге уче и док они не буду пазили и чували најприје своје здравље, дотле им ми паори не можемо много вјеровати. А поред тога и скупи су! Сваки стече силне хиљаде за пар година. Дјеце немају — обично им је доста двоје — и поред њега не смије бербер ни зуба да извади за тридесет потура, већ мораш ићи њему да платиш круну, што те намучи горе него берберин. А овамо ти савјетују Бог те пита шта!“

„Ти као мислиш, кад доктори не буду боловали ни умирали, онда ћете им вјеровати.“

„Знаш већ искретати ријечи и ти. Боловати се мора и умријети се мора, ал' нек они бар живе тако, да се без велике силе не побољевају; нек чувају себе и своје и нек су пред нама увијек примјером. Ето на прилику и ово! Сви вичу: слабо подмлатка, пропадамо — и сваки час неки попиши, да се види, колико нас је.“

„Па то и треба. Ваља знати, колико у којој години бројем напредујемо.“

„Да, да, ваља знати, ал' не овако ђутуре. Ја бих то урадио овако...“

„Дед, молим те, да чујем!“

„Ви учени људи хоћете у свему да нам претходите. Ви нас учите и између себе се натјечете: ко је већи родољуб. Спремни сте, велите, да и себе жртвујете за свој народ; ух, ух, много обећајете — а мало, мало дајете, а о жртви ни спомена! Бринете се за свој народ и радујете се, кад се увјерите да је пород већи од паора. А ја ти велим: баш што се порода тиче, у томе нам учени људи најмање претходе примјером. Кад бих могао, ја бих спровео попис овако: сваки учитељ, поп, љекар, адвокат и — сва господа редом — морао би написати: колико му има година, колико има година жена му, колико је година ожењен и колико има дјеце. Да видиш онда примјера! Господа мисле, да је нама лакше отхрањивати дјецу него ли њима. То није, ал. морамо, јер што је Бог дао, нећемо да уклањамо до божје воље. Како господа раде, знаш добро и видиш да много не пазе на божји закон. Истина је, да се не може свако оженити од осамнаест година, јер још није свршио школу, ал' може у двадесетшестој или најкасније двадесетосмој па неке, а ако се и ожени, то роди двоје дјеце па крај! Још се неки те неки руга нама сиротињи, што имамо доста дјеце и кад кога од тих упитамо: зар он нема више, већ само двоје, а толико и толико је година ожењен, онда вели: „Не да Бог!“ — Не да враг! Боље би погодио, кад би рекао.“

„Бадава, ти се нешто зло окомио на ту господу и све преда мном, као да сам ја преставник те господе!“

„Господин си и сада, а то ћеш бити и послије, ако да Бог, и сад што говорим о господи, знаш и сам да је тако. Сви су пуни само ријечи, а на дјелу су слаби јунаци. Луд бих био, кад бих рекао, да је које звање непотребно, а знам и то, да не може бити један у свакој струци вјешт, ал' би требало да је сваки у свом послу савјестан и на свом мјесту јунак. Који врши свој посао тако, да му нико ни у чем приговорити не може, тај нека се онда брине и за друге, а други нипошто. Кад сви буду на свом мјесту без приговора, онда ће бити у земљи мира и задовољства, а дотле тешко; ја бар не вјерујем.“

„Па за тим се и иде. Људи се просвјећују, усавршавају.“

„Ала су то лијепе ријечи: просвјећивање и усавршавање; али у томе правога непретка не видим, јер лаж и сујета чини своје. Тешко је људима праву мјеру погодити, већ или сувише или нимало. Ето на примјер шта су урадили са злочинцима! Мислиш ли ти, да ће при оваким приликама престати крађе и убијства? А ти велим, да неће. Није доста само по[illegible]ати злочинце, већ треба наћи начин, како ће се људи застрашити, да на злочин и не помишљају. Убица се још може усавјетовати, ал' крадљивац тешко; ти неће да слушају.“

„Па шта би ти? Ваљда да се опет уведу батине?“

„Баш батине и мислим.“

„Та немој срамотити овај вијек, у живимо!“

„То није никаква срамота, већ је срамота за овај вијек, што су казнионе све пуније. Не мислим да се кривци само батинају, већ осим затвора да се као казне уведу и батине. Послушај ти мене. Убије човјек човјека, или украде какав нерадин и лијенчина штогод и такав злочинац долази пред суд. Ако је сиромашан, добије од суда бранитеља, који иде за тим, да овај убица или крадљивац буде што мање затворен. Злочинци чине своја недјела већином у пијаном стању, јер то је „олакшавајуће средство“. То су одмах двије неправде. Мјесто да га суд што строже казни ради недјела, које се у много случајева не може ни поправити ни повратити, он му даје бранитеља; мјесто да онога још строже казни, који призна, да је био пијан, кад је извршио злочин, и да на тај начин стаје на пут ширењу те погубне страсти: суд још на тај начин упућује свијет да се опије, јер ће боље проћи, ако кадгод дође пред суд. Тако ти је то! Но то још није све. Злочинци долазе у затвор за неколико година и онђе трпе у толико, што немају слободе, али поред њих трпимо и ми.“

„А откуда и ви остали да трпите?“

„Ево откуда. Онај тамо ради у чистоти, спава у чистоти, једе чисто и умјерено; нико му ништа ружно не смије да каже — та многом је скоро тамо боље него код куће, не брине се ни за што, а све то плаћа држава, а то смо већином ми, који и радимо и живимо у слободи додуше, али и у нечистоти, јер друкчије не може бити.“

„Могло би бити чистије.“

„Мислиш! Ал' ја ти кажем, да по шталама особито у љето нема мириса, а са гувна не отјера нико прашине. За толико је тамо мање смрада, а овдје мање прашине, за колико ми увучемо у се, То се мора и друкчије не може бити — сиротиња смо! Онако кад би он добио по пет-шест батина за какво мање зло, то би осјетио само он, и чувао би се већега зла. Не би морао за сваку маленкост суду на храну.«

»Многи би можда био бијен и недужан.“

„Суд је, нек испита; а ако сједи когод недужан у затвору, онда би се то и касније догађало, ал' то је ријетко. Ја ти кажем, да би батине помагале и у оним случајевима, гдје суд не може да помогне. Споменућу ти два примјера из нашег села.“

»Да чујем!“

»Чуј само, па ћеш видјети, има ли овај »паор« право. Ти познаш Стевку Соврину. Совро је умро а Стевка је остала са својим сином Миланом. То ти је древна пијаница, баш као и овај Стево Стојановићев. Да тешка живота у тим кућама, а помоћи се не може! Када дођу пијани кући, онда растјерају све из куће. Ето колико је пута Соврин Милан своју матер избио па нико томе не може стати на пут. Кад ју избије, она хајд' суду; кад дође од суда и Милан чује да је ишла да га тужи, он опет удри по њој. Ако га затворе неколико дана, он чим дође, опет удри по матери, што је био због ње затворен. Та ће жена тако трпјети, док не умре, а суд јој неће моћи помоћи као ни оној Јелени Стевиној и њезиној дјеци. Онај опет, кад дође кући пијан, одмах нож у руке, па развија од куће и жену и дјецу. Може се рећи, да је сваки други дан пијан и жена и дјеца које због батина, што добију од тога несретника, које од страха и потуцања по башчинама, изгледају као попијени. И томе суд не може стати на пут, ал' кад би суд и једном и другом, и пијаном и трјезном, »прописао« десет врућих, ти би онда мислили, како је то, кад боли, и на своје би боље пазили. Зар није тако?“

„Тако је! Више би се бојали суда него овако“.

„Док адвокати буду бранили свако зло и неправду, дотле нема мира. Судије би морале бити савјесне и опрезне, па нико не би био осуђен недужан, а страх би многог сачувао од такве казне. Ја се, истина, не разумијем много у адвокатске послове, ал' оно, што видим и што знам, не допада ми се. Бранећи „правду“, сваки ти се обогати, а то отуда, што увијек требају од странака разни „биљези“ и што сваки испраћа странку: „Немој ми доћи скрштених руку“.

»Сад и адвокати дођоше на ред!“

„Та само сам их узгред споменуо, ал' ако стечеш ког адвоката пријатеља, упитај, када ће поред њих завладати у свијету правда, па ћеш чути. Поред њих никада правда не завлада!“

„Ти непрестано мислиш на неке савршене људе“.

„Савршене људе, да, а не звијери са људском главом“.

„Охо, ми ћемо тако далеко одбразлити! Ма'нимо се ми тога, па се разговоримо о чему другом!“

„А јок, баш волим да макар пред тобом господу прорешетам, јер доста и ви нас претресате Признати морам, да нас и поучавате — али само ријечима. Народ је добар, честит и мирен, само му треба поред ријечи и жива примјера. Зна он разликовати честито од притворнога, само то дуже траје, а у сиротињи својој лако се да заварати оним, што грлу годи. За то се и могао савијати око прста, јер гладан и жедан, а жељан одмора и неплаћена напитка продавао је најефтино своје право. А ко је томе крив?“

„Разумије се: господа!“

»Да, да, разумије се.«

„А кога ћемо сад решетати?“

„Никога другога, већ сами себе. Тешко нам је и не можемо друкчије, ал' кад нам се убија и нада, да ће боље бити, онда нам је још горе и жалосније.«

»Па то нико и не ради, већ свако обећаје добро за послије.«

„Мислиш да не ради? Не разумијеш ти то: ко нам и како нам наду убија, — ал' о томе ћемо други пут. Има још дана“.

»О, састаћемо се ми и поразговарати још неколико пута, док сам код куће; а данас је збиља доста, јер ето се већ и сумрак спушта, па ће и марва из поља.«

»Тако је, а то треба намирити. Па да те више не задржајем, идем и ја кући.«

»Хајде-де, фала ти, што си ми дошао, бар сам се мало поразговорио и изјадао. Шта ћеш — ми сиротиња кога ухватимо — пред тим истресемо своје срце. Онако радећи и патећи се и не мислим ни на што друго, већ, што веле моје комшије, само једно те једно: што поједем и попијем, то је моје, а друго што зарадим, развуку други.

»Тако је то свакоме.«

»Како коме, ал' нама понајтеже. Трпимо и ћутимо, а при том нас држи нада, да ће с ону страну гроба бити боље. Црква нас учи, да смо тамо сви једнаки — тамо неће бити пресвијетлих, велеможних, поглавитих — само ће нас добро, учињено у овом свијету, разликовати.«

„Тако говори човјек! Видиш, кад и ја помислим, да неке протуве хоће и ту наду да убију у сиромашнога народа и тиме га баце у понор очајања, — онда ми дође нешто тешко, што не могу да отворим очи тим заблудјелим и да их повратим на божји пут.“

»Право велиш и знам, да ти је тешко. За Бога само сиротиња зна, јер без њега нема живота, а богаташи свог бога затворе у оне гвоздене ормане, па не маре ни за кога.«

„Да да. Ај сиротиљо, сиротиљо, ала те свако вара, ал' нико за те не мари! Лаку ноћ!“

„Бог ти био у помоћ!“

Затворих враташца на чикином прагу и упутих се кући, носећи најразличније мисли из комшилука.

Шале из Мола.

1.

Моја снаја била је најспокојнија, кад јој је првенац Милорад био поред ње, те га је зато свагда собом водила. Једном пође снаја у башту, да сади лукац у спремљене леје, па поведе собом и малог Милорада. Гледа Милорад, шта то његова мама ради, па ће запитати:

— Је л' мама, а шта ти то радиш?

— Садим лукац, сине; то ће нарасти, па ће онда бити много, много лука.

Гледа Милорад и пази, како му мама сади, али то не потраје за дуго, јер се наједанпут изгуби из баште. После неког времена примети снаја, да је Милорад очистио чувства, те остави започети посао и стаде га тражити и звати:

— Мило, Мило, где си, шта радиш?

— Ево ме, мама, код бунара.

Снаја кад је чула „бунар“, потрчи брже боље тамо, а имала је шта видети. Скрљештио Милорад у сваку ручицу по једно мало пиле па се мучи, забадајући их у каљугу у ред поред осталих, који су се још мало копрцали, а он их наизменце углављује.

— А шта то радиш?

— Ето, мама, садим пилиће, да нарасту па да буде много.

2.

Кад је мати малог Милорада умрла, одржала га је мајка, коју је он унапредно волео и увек је за њом трчкао. Једном оде мајка у подрум, а када је Милорад видео, да силази у помрчину, стаде из свег гласа плакати и викати: „Немој, мајко, ићи у подрум, јер ће те појести жабе.“

3.

Милорадова мајка оде у Русанду на лечење па поведе и Милорада. Лечник је саветовао, да се и он купа. Почне га мајка свлачити, и кад је видео, да га хоће у блато да метне, почне се дерати, те ће кроз плач: „Немој, мајко! Шта ће свет казати?“

4.

Мали Милорад, кад је добио први пут пошу, угледа ме на улици, те потрчи к мени, а кад је дошао ближе, стаде раскопчавати капутић и викати: „Види, чико, ја имам шпалетну (Krawatte).

5.

Мој брат Жарко добио нове чакшире, али исто после подне биле су већ и подране. Кад га је отац видео подераног, а он ће строго на њега:

— Обешењаче један, кад си већ подерао чакшире?

— Бога ми, отац, у пола три! — одговори Жарко, а то га је спасло виргаза.

6.

Опште познати Брца волео је да се нашали, а то је скоро увек чинио, кад год је био у друштву. Уживао је, кад је кога могао насадити каквом невином шалом. Био је дуго година благајник новчаног завода, са сваким је лепо поступао, па су га сви поштовали и волели. Једном дође један Мађар, па ће тек запитати:

— Господине благајниче, ако Вас нећу увредити, колико имате година?

— Шесет и пет, — одговори Брца.

Тек што је овај изашао, уђе други Мађар, па ће и он запитати за године, а Брца му одговори: педесет и пет. Случај хтеде, па и трећи Мађар запита за године, а Брца му каже, да је сад навршио седамдесет пету.

Цео разговор је чуо један Србин, који је у буџаку седео и чекао на свог. јемца, па кад није било друштва, запита Брцу:

— Ала молим Вас, Брца, које је сад истина?

— Ово последње.

7.

Брца је издржао једну тешку операцију, па кад су му после неколико дана превијали рану, имао је ужасне болове, те је богме и јаукао. Кад је завој био готов, лечник ће онда:

— Та Ви сте, стари господине, четрдесетосмаш, па што онда јаучете?

— Јесам богме, али ја нисам војевао, већ бегао! — одговори Брца.

8.

Чивутин Бајко купио од Поповића кућу, па пошто је Брцина жена по рођењу Поповић, то се он с Бајком сродио и зваше га од то доба шогором.

Једном оде Брца у Ст. Бечеј, те се нађе с Бајком на пијаци.

— А, гле шогора! — поздрави Бајко Брцу. — Хоћете ли ми понети две главице купуса?

— Хоћу, шогоре, та и тако идем празан.

Оду заједно да купе раног купуса. Бајко исплати свој купус и оде, а пиљарица Српкиња запита Брцу:

— Ви сте Србин, господару?

— Јесам.

— А онај господар што је отишао, то је Чивут?

— Јесте.

— Па од куд онда да сте шогори?

— Узео сам његову сестру за жену.

Пиљарица се пљесну рукама, па повиче:

— Ију, Боже, та зар и то може бити код крштеног света?

— Видиш да може! — одговори Брца, и био је задовољан, што му је шала пошла за руком.

9.

Брца се враћао с пута, па чује пред Рафаиловом кућом запевку, да се сво ори сокак. Брца заустави коње, па запита људе, што су пред кућом стојали:

— А кад је умро Рафаило, кад сам га још јутрос здрава видео?

— Та није умро, већ му сестра учи запевати! — одговоре људи.

10.

Ба́ба Удовички имао је за свињара једно Мађарче, које није знало ни бекнути српски, а Бабина жена Дода опет није знала мађарски.

Једном ће Дода заповедити свињару:

— Пишта, донеси ми воде са бунара.

Пишта само блене, а Дада ће му онда:

— Донесањок воданок са бунарок.

Пишта опет само блене, у том ево и Бабе.

— Хо, седам вила у тог твог Пишту! Та тај не зна ни рапки ни мацарски! — потужи се Дада.

11.

Баба је био играч, да му у целом Молу није било равна, и још га нико није надиграо. На једни свечари поведе се реч о игри, а сви су били прилично, „пађефлејисани“, те ће један, да Бабу наједи:

— Е, Бабо, твоје је већ прошло, ти не би могао ни твог синовца Јову надиграти.

— Шта, ја не би' мог'о? Ако ме Јова надигра, ја ћу се онда одма удавити! — одговори Баба.

Почели су играти. Игра Баба као бесан, ал' не да се ни Јова, па кад су се већ обојица заморили, заповеде им да престану, а Баба ће:

— Но, госино му тане, ко је кога надиграо?

Онај задиркивало проговори:

— Жао ме је, Бабо, али морам истину рећи, да те је Јова надиграо! — па намигне на остало друштво.

Сви повлађују, а Баба ће покуњен:

— Хе, браћо, кад је тако, онда морам реч одржати, идем да се удавим.

Узме шешир и пође на Тису. Сад га сви салете, да се мане луда посла, већ нека остане, па да се и даље веселе.

— Бадава ме задржавате, ја ћу се зато опет удавити! — одговори Баба.

После кратког времена сви се разиђу, а Баба оде спавати под комарник, те кад се у кући све утишало, а мој ти Баба терај на Тису, па скочи онако обучен, те се сиромах и удави.

Сутра дан зором пуче глас по селу, да се Баба удавио, те по овдашњем обичају нису га ни донели кући, већ га је свештеник на Тиси опојао. На укопу је било доста света, а кћи му, да се каже, стаде цифрасто запевати:

— Ајао, Бабо! Ајао, мој модри Бабо! Ајао, Бабо, ја сневам чезије и барну у чезије! Ајао, Бабо, чезије су носила, а барна је поп-Штева. Ајао, мој добри Бабо!

Поп-Стева, кад је чуо „толковање“ сна, опсује нешто кроз зубе — налик на пас матер, — брже боље скрати опело, те се погреб крене на гробље.

12.

Трива Матић, прозван Келевда, оде у Жвекину сувачу на диван, те када се већ доста надиванио, устане и оде да види, како сувачар Паја меље брашно, и стаде брљати по њему. Мађарица, која је млела, кад види, да Трива чепрка по њену брашну, скочи као фурија, па га снажно одгурне од сандука. Трива се није надао том колачу, те мало што није забо носом у земљу, покуњи се као мало дете, кад га покарају за какав несташлук, седе на своје место и поче даље диванити. После неколико дана био је Трива опет у сувачи, те кад спази једну Мађарицу, скочи ти мој Трива на ноге лагане, па тако слатко ћуши Мађарицу, да ју је крв облила, те стаде викати:

— А, свеца ти тоцког, ти мене да гураш? — те удри поново, и било би још већег чуда, да је остали нису спасли.

— Та шта тучеш сироту жену, кад није то она била, већ друга?!

— Све једно! — вели Трива. — Мађарица Мађарица.

13.

Још нешто о Триви.

Испекао Трива буре ракије, па пошто није имао друге успреме, метне га у кухињу за врата. Дознају то комшије, те стану долазити Триви, као на какав хајдилук, а он их је свагда понудио ракијом. Лекса, његова жена, била је цицнија, жао ју је ракије, а и види, да ће брзо нестати, те предложи Триви, да однесу буре на таван, где ће бити склонитије.

— Иди, лудо! — вели Трива. — Како ћемо однети, кад немамо ни честитих мердевина?

— Лепо! — каже промућурна Лекса. — Ја ћу се попети на таван, ти ћеш метнути буре у хам, помоћи ћеш дизати, после ћеш и ти доћи на таван, па ћемо онда заједно узвући.

Послуша Трива Лексу, јер је и њему жао ракије, упетља буре у хам, а Лекса стаде вући. Кад је буре било већ скоро на тавану, упусти Лекса један крај од хама, а буре трес на земљу, распадне се, и сва ракија исцури. Стаде Лекса молити, да није она крива, буре је било тешко, па није могла издржати.

— Та шта си стала ту јаукати, већ 'оди ти на батину, одужи што је твоје, па ћеш онда бити мирна! — вели Трива.

14.

Бача Гавриловић и Јанош Хавар били су добри пријатељи и чешће су одлазили један другом на поседак. Јанош је био код Баче а овај ће га запитати:

— Је л', Јанош, да ли си ти кад год слагао?

— А што ћу да лажем? Ја увек говорим истину.

После Бача окрене други разговор, па кад су се већ о свачем наразговарали, опет ће Јаноша запитати:

— Како ви кажете, кад је Србин умро?

— Па лепо; кажемо: сирома', умро један Србин.

— А како ви кажете, кад чујете, да је Мађар умро?

— Крк'о један Тот! — одговори Бача.

— И ми кажемо: крк'о један Рац — одговори брже боље Јанош.

— Па шта онда лажеш, кад си мало час рекао, да увек говориш истину?

15.

Исти Бача био је добар, а што је он знао правити качкете, ту му није било пара. Целом селу шио је он капе, па и иноверцима, а особито Чивутима. Бача је направио једну качкету Чивутину Мојсилу, коју је овај и лети и зими носио. Целу зиму добро га је послужила, али у лето почело се кравити оно дугме на врху капе. Кад је Мојсило то опазио, било му је нешто „фермутлих“, узме капу у руку, па гологлав хајд Бачи на тужбу, те још с врата почне:

— Ни, мој мицн, шта сте ви радили, мајсторе, шта сте метнула на моја мицн?

— Хо, свеца ти чивутског, па теби је требала капа одма, а ја нисам имао тако згодно дугме, те сам заокружио мало кожуре.

— Шта? Кхожуре од свинче?

— Па ваљда нећу од гуске, Мозеша ти твога?! — одговори Бача.

Кад је чуо Мојсило, од чега је дугме, стаде пљувати у руке и брисати их о чакшире, тресне капу о земљу и продере се на Бачу:

— Ето сад вама тај мицна, па је носите на ваш светац у црква!

16.

Једном Сремцу у селу допало се име Слободан, те каже својој жени, да ће првом мушком детету дати име Слободан. Жеља му се наскоро испунила. Дођу друге породилине, да је обиђу, а једна ће запитати:

— Да лепа детета, а како му се име?

— Јао, друго, не могу да погодим, — рече породиља — а лепо сам казала оном мом, да се окане тог имена, кад га нисам кадра запамтити.

Жене су још мало поседеле па оду, а после јој дође и муж, а она ће још с врата:

— Ето, лепо сам ти казала, да то твоје господарско име не могу запамтити, па сам се сада пред другама осрамотила, јер нисам знала казати, како је име детету. Кад си већ наденуо тако име, а ти ми бар напиши, да се више не срамотим.

— Па баш кад хоћеш, ево написаћу ти! — и метне цедуљу на орман.

Сутра дан ево опет друге, а она јуче рашња запитаће:

— Но, па како се зове мали?

— Чекај, друго, сад ћу. — вели породиља, те скочи са постеље и поче тражити по орману, док није нашла цедуљу, и сва сретна повиче:

— Слободан се зове.

— Ју, друго, а што сте тако смешно име наденули, кад ето ни ја не могу да погодим; а што нисте Совра, Спира или какво друго лепо име, а не тако — Боже 'прости, као да је некрштено?

— А шта ја могу, кад онај мој тако хоће!

Ето, тако се обрукао први Слободан у селу П., али није дуго живео, ваљда зато, што није хтео своју матер да срамоти, јер је увек морала завирити у цедуљу, кад год га је хтела да зове.

На странпутици.

Приповетка Данице Чакловићке.

У полутамној соби, која беше само осветљена електричном светлошћу, што са улице кроз незастрте прозоре у њу допираше, седела је, заваљена у наслоњачу, замишљена, лепа млада жена. Беше тужна, растројена, свака црта лица јој издаваше душевну борбу, која је потресаше. Сад устаде нагло, одлучно; пређе руком преко белог чела, као да хтеде тим покретом избрисати и последњу тужну мисао. Пође горе — доле по соби, говорећи полугласно:

„Баш сам будала, што нисам већ одавно прочитала у погледима својих познаника, што нисам разумела њихове двомислене речи све дотле, док ми добре пријатељице не отворише очи и не рекоше сасма отворено: „Не буди луда! Ниси калуђерица, која не ће и не сме да упозна свет и његова уживања“.

„И заиста имају право“, настави Иванка горко. „Човек, који у великој мери занемари своју жену, као мој муж у последње време мене, не сме се тужити, ако му жена окрене леђа! Зар сам мало патила, недеље, месеце!“

Он је долазио кући, нерасположен, брижан, као човек, који је изнурен прекомерним радом, не говорећи често ни једне речи, — зар је и она могла бити весела? Такав расположај убио је у њој вољу на живот. Тада јој се чинило, да је преварена. Ваљда се није удала од двадесет година, да у таквој досади проводи млађан живот! Кад се удавала, завидили су јој многи, на сјајној партији. Она би сад врло радо поклонила ту сјајну партију својим пријатељицама, да осете, каква је то срећа, проводити даље у највећој чамотињи, лећи са страхом, да ће сутрашњи дан бити тако исто досадан, неутешан. „Зашто је баш мене судбина изабрала за своју играчку? Зашто ми је толико обећала, а ништа није одржала!“ викне љутито.

Кад-кад јој се чинило, да неке тешке бриге море њена мужа, нарочито јој се то чинило у почетку, кад се он тако променио, кад постаде од опог веселог, срећног и задовољног човека овај туробан, брижан и нерасположен.

„За име Бога, Станоје, шта ти је?“ запитала га је једног дана, спазивши, како преда се гледа, као што чине људи, који очајавају.

„Ништа!“ одговорио је он, стресавши се као у грозници.

„Зар ми не можеш рећи, шта је с тобом те си се тако изменио? питала га је можно.

„Ах дете! викнуо је тада, чисто весело, насмејано. „Шта ти разумеш о тим стварима! Буди весела, уживај, сваки човек има тешких, брижних дана у животу, такав ти је живот! Али се све те бриге и невоље заборављају поред овако лепе, миле женице!“ шалио се он, али све то беше усиљено, видело се да му не иде од срца и да то говори само њена умирења ради.

Од тог дана није више никад покушавала да задобије његово поверење. Кад тако хоће, нека сам сноси своје бриге. Шта се ње тичу! „Ја сам своје учинила“, мислила је и живела је даље апатично, не водећи више рачуна о бригама мужевљим.

И ако човек погне главу и сноси мирно неко време једноставан очајан живот, као низ кишовитих, досадних дана, најзад се ипак пробуди жуд за ведрим небом и сунчаним сјајем.

* * *

Иванци се указа такав сунчани зрачак. Беше јој као да се поново родила, да живи новим животом, у који не допиру свакидашње мизерије. Сносила је сад мирно пустош домаћег живота, вечито нерасположење свога мужа.

Кад-кад би јој се у души пробудио неки глас, говорио јој је тихо, да је пошла странпутицом, опомињао је, да застане, да се врати. Тада би осетила неки болан притисак у души, мучио би је неки неугодан осећај, али то би све трајало само неколико тренутака.

Зар је она крива, што јој је муж постао слеп за њену лепоту и што се други њоме заносио, сваким погледом лепих, молећивих очију, сваким дахом млађана, снажна живота! Зар је она крива, што је то видела и осећала?!

Била је одвећ поносита а да га својим понашањем храбри. Иванка је спадала у ред жена, које се не задобијају лако, али је била остављена, очајна, осећала се самохрана на рођеном огњишту, срце јој је било жељно љубави, нежности.

И дође дан — сасма случајно, она му не учини ни корака у сусрет — кад изби свом силом страст из његове душе, као живи плам, све, што јој говораше у први мах као грозничаво бунцање. Страсне речи је поплавиле као врели таласи, стрепила је, дрхтала, дамари заиграше силно а тело јој обузе језа.

„То је грех, то ја не смем слушати!“ викала је ужаснута, покривши лице рукама и скочивши са столице, поред које је он клечао. Али кад је после неколико минута од ње отишао, обећала му је, да ће му писати, може ли се чему надати.

„Само неколико речи, неколико сиромашних речи!“ молио је он склопљеним рукама.

* * *

Била је занесена, опијена изливом његове страсти. Чисто ју је жегла, сагоревала. Али после неколико сати, кад се стишала, умирила, и сталожила се узрујаност, која је беше захватила као нека бујица, обузе јој душу осећај заносне среће, да је он воли, воли страсно, неизмерно. Истина да је остао још мали остатак »филистарског морала«, тако је сад називала своје пређашње назоре, али тај јој не ће много сметати да буде срећна.

Зар она, тако млада, свежа, као мајско јутро, да проведе млађане дане сама у чамотињи, само зато што је несрећна у браку? А живот јој пружа златан пехар, препун сласти! Једном је негде прочитала ове речи: »Ко узме своје право, ништа друго до ли своје човечје право, не треба да осећа грижу савести. Једна од наших првих дужности је дужност према нама самима.«

»Дакле моја прва дужност је брига, да живим; да нисам жива сахрањена. — Разуме се, има жена, које не мисле тако, те су свештенице у свом дому, оне немају личне воље, живе само за другога, оне су сунца, која све загревају, веселе, сви се око њих свијају са радосним, благодарним погледима.

»Али ове су жене срећне,« мислила је Иванка даље. »Њихова деца скачу, певају, смеју се око њих. Ја нисам срећна, ко сме дакле од мене тражити, да живим као срећна жена. Прва наша дужност је дужност према нама самим.«

Она приђе прозорима, спусти завесе, отвори електрику, оде до писаћег стола и напише брзо неколико речи: „Ово ће бити за њега живи пламен,« прошапута, савије писамце и уђе у другу собу. Прошавши поред огледала застане за тренутак и тргне се, спазивши свој лик у њему. „Ко тако изгледа, одаје се«, помисли.

Она се паштила, да даде лицу равнодушан израз, по једва јој пође за руком. Кад се задовољила постигнутим успехом, рече сама себи, да треба не само спољашњост него и унутрашњост да умири потпуно, да буде сасвим мирна, хладнокрвна, тада оде од огледала и пође излазу, да сама преда писмо на пошту.

Већ је ухватила за браву, кад чује, да се врата од предсобља отварају. »То је сигурно Марија, брзо се вратила из дућана“, помисли. Али у том тренутку чује, да неко оставља штит. Телом јој прође електрична струја, рука јој клоне немоћна доле, писамце турн брзо у недра

* * *

Отвори врата и рече сасвим мирно: „Шта, зар си се већ вратио, Станоје, тако рано, нема још ни шест, то је против твог обичаја?“

„Да,“ одговори Станоје, свлачећи горњи капут, „погоди, ако можеш, зашто сам данас дошао тако рано?“

Она га гледаше зачуђено. Какав је то глас данас? Тако звонак, уздрхтан од неког унутрашњег узбуђења, неке утајане радости.

Иванка је стајала у вратима, он обеси капут, окрене се и пође к њој. Заиста: очи му се смејале, цело лице беше озарено срећом! »Не разумем, што си тако узрујан...« муцала је Иванка.

»Да знаш, како сам јурио, да што пре кући дођем. Нисам могао дуже сам да сносим!« Он рашири руке, привуче је к себи нежно, са пуно љубави као прошлих дана, и уђе с њом у собу. Тада викне, радосно као човек, коме је сиљи терет спао с душе: »Ах, драга моја, тако сам срећан! Спасен сам!“

»Спасен?« запита Иванка, не разумевши, шта хоће тиме да каже. Она није знала, да

је он у каквој опасности био, у опасности, у којој је могао и пропасти.

»Ходи, да ти испричам све.« Одоше у њену собу и он седне на исту столицу, на којој је она мало час седела, кад је написала оно писамце, и поче јој причати о тешким данима што их је провео, о великој несрећи, која је претила да ће га упропастити сасвим. Стајао је пред коначном пропасти, и једва, једва после толикомесечне дуге и тешке борбе, спасао је све. Он јекне болно и спусти главу на писаћи сто.

„И ти ми ниси ни једне речи о свему рекао!« викне Иванка. „Не, нисам могао“ одговори он дигнувши главу, „нисам могао да натоварим на твоја плећа толику бригу.“

„Ниси могао?« рече она горко, подругљиво. „То је дужан муж жени, дужан је да с њом дели еве бриге и тегобе. Жена има права да тражи....“ настави Иванка љутито...

„Шта има права да тражи?“ запита Станоје.

„Да је муж не сматра за дете, за играчку, него за друга, који може да га разуме, саветује, утеши...« говораше Иванка, ходајући узрујано по соби.

»Шта ,кажеш?“ запита Станоје зачуђено.

»Кажем, да муж треба да има толико храбрости да отворено призна својој жени и најгоре, а не да је оставља да живи бесвесно и безбрижно, кад он стоји на ивици пропасти. Да су мужеви искрени и да посвећују жене у све своје послове и своје материјално стање и бриге, биле би и ми жене друкчије и водиле би о многом чему више рачуна а не би живеле из дана у дан, бринући се само за ништаве свакодневне потребе.« Иванка је говорила узрујано, строго. Од кратког времена била је она сасма начисто, шта је сама себи дужна. Данашње жене нису ћурке, те да мирно трпе, да их муж са две три речи ућутка и гурне у страну, ако му је незгодно да загледају у његове ствари.

»Да призна, шта да призна?« запита Станоје.

»Да призна, ако је погрешио, да је ставио и свој и своје породице опстанак на коцку.«

»Погрешио, у чему?

»Лажном шпекулацијом, погрешним рачунима... Шта ја знам...“ рече Иванка нестрпељиво.

»Али о томе нема говора, срце моје,« одговори Станоје добродушно. Ја сам ту сасвим невин, и да сам сасма пропао, пропао бих без трунка своје кривице. Размисли о томе, да ли ја стварам привредни положај у свету, где може данас да дође неко до просјачког штапа, који је јуче био богаташ, где се велике банке сруше за час као кућа од карата! Кад би човек могао у трговини све могућности предвидети, али то се не може. Кад се деси какав слом и ти се само питаш, хоће ли тебе собом повући. Неког несрећника сахрани под рушевинама, други се одржи на ногама, прекужи. И ја сам се, хвала Богу, одржао!«

»Ходи, Иванка, седи до мене,« мољаше Станоје. Глас му беше опет онај стари, пун милоште, нежности, онај исти, што њој беше много мио, и који је често слушала, док га није „привредни положај у свету“ сасма заузео и од ње отуђио. Њоме овлада чудан осећај, наједаред је остави сва горчина, срџба, што је у последње време према мужу осећала; поврати јој се стара вера и она привуче столицу и седе уза њ, да чује, шта ће јој још рећи.

И он јој исприча све, шта је месецима ћутећи трпио и сносио, шта га је мучило и кињило, чему је жртвовао бесане ноћи и мирне дане. И њој биваше све јасније и јасније: »Он је све то сносио сам, све само ради мене!«

„Колико је препатио!“ помисли и срце јој задрхта топлим саучешћем.

„Како може све то да издржи човек сам! То је ужасно!«

„То беше најтеже од свега,“ одговори Станоје. Он обори главу и утоне у мисли и успомене. Иванка га не хтеде узнемиривати, не прекиде ни једном речју тишину, која у соби завлада.

„Што ми се ниси поверио, ја бих ти помогла носити!« рече најзад.

„Па ти си то и учинила, дете моје, само ти. Помисли, шта бих радио, да нисам тебе имао? Кад сам почео очајавати, губити главу, сетио сам се тебе, та ме је мисао бодрила, храбрила, подстицала на истрајност!«

Иванка је седела мирно, чисто није ни дисала, у души јој умукоше све речи прекора, горчине и остаде само неки чудан нејасан осећај, његове речи допираху до ње као из даљине.

»Зиаш ли, мила моја, шта сам тада мислио?« настави Станоје. »Мислио сам, шта би ми вредело, да сам сад врло богат човек, милијонар, па да немам овако лепу, младу, добру и верну жену...«

Иванка се стресе, као да ју је гуја ошинула. Једва остаде мирно на своме месту.

Писмо у недрима пекло је као жива ватра, »....Шта би ми вредело да сам милијонар...« говорио је даље. »Ништа, више волим да сам просјак, да изгубим све, само не њу.«

Иванка је седела као громом поражена. Беше јој као да је проклета; она угледа странпутицу, којом беше пошла, али хвала Богу застала још у добри час. Речи, написане у оном писамцету у недрима, палиле су јој душу као живи пламен. Она се заверн, да више никад неће ни једном мишљу учинити на жао своме добром мужу, који је у најтежим данима само на њу мислио. Најзад не могаше одолети осећајима, обисне се Станоју о врат, наслони главу на његове груди и плакаше дуго и горко. Станоје ју миловаше нежно по мекој коси и не слутећи, зашто је Иванка тако горко плакала.

Београд, 17. априла.

Како се оснивају и где се оснивају српске земљорадничке задруге?

Српска земљорадничка задруга може се основати у сваком месту, где има бар десетак трезвених, вредних, поштених и мирољубивих Срба; дакле Срба, који теже за напретком, којима није свеједно, да ли ће напредовати или назадовати. Код примања чланова у задругу не гледа се толико на имање, колико на поштење, трезвеност и вредноћу, *Сваки поштен, мирољубив, вредан и трезвен Србин, па ма и сиромашак био, добро је дошао српској земљорадничкој задрузи.*

Никако нису за задругу: свађације, пијанице, лењивци, готовани, распикуће и тако даље, па ма они и богзна како богати били, јер ако ови уђу ма у које друштво, брзо ће му бити крај.

Пријатељ народа, који хоће да поради у своме месту или околици на томе послу, мора најпре и сам добро да проучи ову установу. Он мора познавати земљорадничку задругу до најмање ситнице, јер ће само онда бити у души уверен о великим користима, што их она даје народу. Ко је површно само упућен у ову ствар, сустаће код оснивања на по пута, јер ће га помести у раду најмања запрека или најмањи приговор са неупућене стране. О овој установи упутиће се свако, ако прочита књигу Павла Аршинова: **Има ли злу лека** (Разговор Срба ратара о српским земљорадничким задругама). Добити се може код Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Загребу (уз цену од 1 круне заједно с поштарином); надаље ко чита лист „Привредник“ (стоји годишње свега само 4 круне), који је орган Савеза Српских Земљорадничких Задруга и тако даље. *Ако где у близини има већ која српска земљорадничка задруга, треба отићи безусловно до ње, па се тамо из уста самих задругара поучити о свему и упутити у све.*

Ко се тако сам у ствар добро упути, тај нека онда после тога позове 3 до 4 најчеститија ратара из села и нека и њима све потанко објасни. Споразумно са овима нека онда изабере и остало друштво.

Доста је за први почетак, да задругу оснује 15 до 20 честитих Срба, јер је са малим друштвом у почетку лакше управљати него са великим, а код великог друштва могло би се у задругу већ код оснивања увући и које незгодно лице, које би после кочило цео рад. Остали честити Срби у селу лако ће и касније приступити у задругу. Са онима, који у први мах нису могли бити примљени у задругу, не ваља се и не треба се мразити. Ваља им рећи: »Сачекајте, браћо, док се ми у рад упутимо, а онда ћемо лако моћи примати и нове чланове.»

Сви, који су у задрузи, морају се добро познавати, па зато се земљорадничке задруге и оснивају за уски круг само једне парохије или села, јер у једној парохији и једном селу познају људи једни друге у душу.

Не треба се плашити, да могу наступити несавладиве потешкоће код оснивања земљорадничке задруге или у раду њеном, што у селу нема учених људи. Та ми имамо у обостраном Српству до 250 српских земљорадничких задруга, од којих је близу половица, у којима су сами ратари, па опет те задруге тако лепо напредују.

За оснивање и вођење српских земљорадничких задруга постоје већ штампана и свакоме разумљива упутства, обрасци, књиге и тисканице. Из места, где су згодни људи за оснивање земљорадничких задруга, треба то само писмом или картом јавити *Савезу Српских Земљорадничких Задруга у Загребу*, и ту ће се добити бесплатно све, што је нужно за упутство и за сам оснутак задруге.

Срби сви и свуда! Оснивајте српске земљорадничке задруге, јер су оне највећа благодат за наша села и наше ратаре!

Привреда.

Повереницима, старатељима и пријатељима српске привредне омладине.

Многи наши повереници у разним местима уобичајили су већ одавна, па скупљају наше питомце (шегрте а и свршене помоћнике) чешће на заједничке састанке у школи, у порти, у читаоници, у општинској кући, у просторијама Српског Сокола и т. д., а где свега тога нема, они су ипак некако нашли места за то и удесили.

Српска се омладина састаје, долазе и Срби господари, грађани, Српкиње задругарице, свештеници, учитељи и т. д., долази једном речи увек неколико старијих на те састанке, обично наизменце. Омладина се састаје, упознаје, крепи, соколи; отпева се који тропар, која народна јуначка песма, тамбура се, гимнастизира се, прочита се и декламује штогод, проговори когод омладини сходно. Наравно, да треба пазити, ко омладини говори и шта јој се говори (говор треба најдуже 25 до 30 минута да траје, јер омладина не може дуже да пази и да прати). Који пут се учини излет, а тада добије — према раније удешеном наређењу — сваки шегрт земичку, две, деца певају, а кад се одморе, дозволи им се, да се здраве воде напију, па се онда у одређено време певајући у варош враћају. Где има много заузимивих пријатеља омладине, у тим местима дају се зими мале дилетантске представе, на којима омладина учествује, радујући се — разуме се — увек, особито кад се и старији Срби за њих интересују и на њихове састанке долазе.

У појединим местима, где заузимиви повереници споразумно са задругарицама предњаче, постигнути су заиста знатни успеси, јер на те састанке долази после и сва остала српска привредна омладина, дакле и они, које није Привредник наместио, а то је — као што смо се уверили — од велике и неоцењиве користи.

И ту ствар треба потпуно уобичајити и учврстити. Ми желимо, да и ми при тима састанцима који пут учествујемо и присуствујемо, да за те састанке спремимо нарочита сходна једнолика предавања, која ћемо онда у исти мах у сва места слати као наш информативни извештај, нашу поруку, поуку, упуту нашој омладини. Тиме се повереницима послови доста олакшавају.

Омладина се састаје, па се између себе боље дотерује, обавештава, бољи је утецај на њу, упућује се, а кад је на окупу, свршава се много што-шта, једном речи, свршава се све боље, него кад су раштркани, остављени, заборављени. Зато треба у свима осталим местима, *свуда уприличивати, да се сва српска привредна омладина сваке прве недеље у сваком месецу редовно скупља у одређено време на одређеном месту* (*локалу*), где се Срби и при сваком другом свом послу између себе састају и сакупљају. На те састанке долазе и многи Срби грађани врло радо, а убрзо каже се само собом и све остало, што треба даље да се ради.

Где се тако ради, ту треба тако продужити, а где није још тако, свуда туда треба тако, баш тако увести и никако другојачије, па ће онда ваљати.

Наравно да је свеједно, које се недеље у месецу омладина састаје, али кад је већ свуд, где се ти врло корисни састанци одржавају, прва недеља у сваком месецу усвојена, зато, то јест: једноликости ради, треба и у свима осталим местима, где се ти састанци сад уприличују, на прву их недељу у сваком месецу установити. Нека се и омладина привикне, кад се из једног места у друго пресели, да је свуд једнако, да се Срби свуд сваке прве недеље сваког месеца састају. Све наше пријатеље молимо, да уприличују ствар свуд како треба, а где се неком чини, да се у неком месту не би могло ма са којих разлога, нека нам се и у том случају саопћи што треба, па ћемо и ми — разуме се — у свему радо помоћи. *Привредник.*

РАЗНО.

— **Добар пример.** Англиканске владике не само да уче своју паству, да је човек Богом осуђен, да у зноју лица свога једе хлеб свој, већ то и сами собом доказују. Тако, на пример, један енглески владика не само да ослобађа људе од грехова, које су починили, већ и зуба, који не ваљају. Он је и владика и зубни лекар. Његов колега у Новој Каледонији признао је недавно у једном великом друштву, да сам себи кува ручак и вечеру, да сам себи пере рубље и прави закрпе, где треба, меси тесто и пече хлеб. Владика делаверски, кад изађе у своју дијецезу оправља сељацима сатове и — кипобране. Његов пријатељ, владика у Графтену, сваког дана сам дохвати чешагају те истимари своје коње. Напослетку има један англикански првосвештеник, који је израдио Богзна колико кратких и дугачких чарапа и сашио кошуља. Тако и треба, јер добар пример више вреди но икаква придика.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Изишао је засебно одштампан

ГОВОР

Дра Михајла Полита-Десанчића,

посланика велико-кикиндског

држан у ствари Апоњијева законског предлога о пристојбама народних учитеља на општинским и вероисповедним школама и о правним односима недржавних основних народних школа у седници заступничке куће угарског сабора 22. марта (4. априла) 1907. год.

Књижица износи 2 1/4 табака, а цена јој је 10 потура.

Може се добити

у уредништву „Браника“
у Новом Саду.

Препродавцима, који узму више примерака, дајемо 33 1/3%

ОГЛАСИ.

Изашла је из штампе књига:

ЛАТИНСКЕ СЕНТЕНЦИЈЕ

пословице и цитати.

Скупио и превео **Гл. Барусковић**

умировљени професор карловачке гимназије.

Част нам је овим објавити свој интелигентнијој публици о нарочито г. г. свештеницима, професорима, учитељима, новинарима, ученицима и ученицама средњих и виших школа, да је ово једино ове врсте у нас дело. Књига износи 14 табака а дућанска јој је цена К 1·50. Новац ваља слати поштанском упутницом са придоданом марком од 10 филира за поштарину а може се слати и у поштанским маркама.

Нови Сад, о Васкреу 1907.

Издавачка књижарница
А. Пајевића
215 1—5 **(С. Огњановића).**

На знање.

У мојој кући на пијаци имам један врло леп дућански локал одма за издавање, упитати се ваља код

Ђорђа Р. Стефановића
217 1—1 **у Сентомашу.**

Др. СЛАВКО ЖУПАНСКИ

отворио је

адвокатску канцеларију

у Великом Бечкереку

(у главној, Хуњадијевој улици, у кући апотекара Ковача).

219 1-2

Ако желите да купите добру

шивећу машину или бицикл

и ако сте пријатељ своме џепу, а ви се обратите на **највеће стоваришће шиваћих машина;** где се у највећем избору могу добити СВЕ ВРСТЕ СИНГЕРОВИХ и РИНГШИФ МАШИНА, као и БИЦИКЛИ и то бар са **10 до 20 Круна** јефтиније него игде. **ВЕНИЈАМИН ФОРГАЧ,** Нови Сад, Ћурчијска улица бр. 22. (до Миросављевићеве трговине.)

666 16—52

Творница српских црквених утвари
ЛУКЕ К. АЛЕКСИЈЕВИЋА
у Новом Саду

Велики илустровани ценовник иштите и добићете га бесплатно.

Препоручује једном речју све потребне црк. утвари и све свете иконе. Вештачки везене златом и свилом плаштанице, барјаке и заставе за певачка и друга друштва. Израђује и позлаћује иконостасе, Христове гробове итд. Има најфиније праве руске златне и свилене брокате за одежде, барјаке и литије; на захтевање шаље мустре, цртеже и ценовник. 645 20—52

ЗА ПРОЛЕТНУ СЕЗОНУ

стигао ми је врло богат избор

у женској и мушкој конфекцији

као и највећи избор у *женским костимима, шосовима, свиленим, вуненим и батистаним блузама,* све по најмодернијем, најукуснијем и елегантнијем енглеском и француском крају. Послуга је уз НАЈУМЕРЕНИЈУ ЦЕНУ код српске фирме

П. Н. Момировића
у Новом Саду,
653 24-52 Главна улица бр. 3.

ПОГРЕБНО ПОДУЗЕЋЕ

и стовариште надгробних споменика

ПАЈЕ МАРКОВИЋА у Н. САДУ

у средини дунавске улице, телефон број 168.

Филијала: погребно подузеће **„Конкордија“** преће **Ђуре Стојковића,** ћурчиска ул бр. 15.

Држи вазда огроман избор сваковрсних камених надгробних споменика. Натписе изрезује најсавршеније, а позлата дупла и дуготрајна. Велики избор мрт. сандука, венаца, покрова и све остале опреме за погребе. Ценекстрого солидне а послуга најтачнија. 667 16-52

ЈЕФТИНО!

Одела финог најмодернијег кроја за мушке и женске може се добити у ново отвореној конфекционој радњи

Панте Спаића у Новом Саду
Дунавска улица бр. 36.

Солидна послуга.
Цене утврђене.

77 12—

Српским родитељима.

Скупштина Српске православне просветне женске задруге Св. Мајке Анђелине у Будим-Пешти одобрила је у седници својој, држаној 26. децембра 1906. (8. јануара 1907.) предлог потписаног Управног Одбора:

да се распространи стан задругина девојачког васпиталишта, у великом дому српске црквене општине пештанске у том обиму, да би се у васпиталиште могао примити још већи број питомица:

Према томе част је Одбору умолити: оне поштоване српске родитеље, који су ради дати своје кћери почетком школске године 1907./1908. у наше девојачко васпиталиште и то тако, да оне из васпиталишта иду редовно и у овдашње јавне средње и више школе, да нам то пријаве *најдуже* до 10. маја по римском о. год., и да означе оне школе, које желе да им кћери полазе, да бисмо им могли и место у нашем васпиталишту и упис у разред дотичне школе за времена осигурати. За оне питомице, које морају бити по програму нашег васпиталишта опремљене, плаћа се нама годишња пристојба од 800 круна а осим тога и школарина дотичне средње или више школе — управи те школе. Питомице, које ступају у завод ваља да донесу собом лекарску и школску сведоџбу.

Све обавештаје даје и програме васпиталишта на захтевање родитеља шаље девојачко васпиталиште Св. Мајке Анђелине Budapest, IV., Váczi utcza 66. II. em.

Из седнице Управног Одбора српске православне просветне женске задруге Св. Мајке Анђелине, држане у Будим-Пешти 2. марта 1907. по римском.

Олга С. Јовановића
председница.

Стеван В. Поповић перовођа.
192 9—10

Милица Боротова пл. од Трстенице управитељица завода С. М. А.

Најболе средство за лепоту!

За женске неопходно потребно!

Та по свем свету чувена маст отклања пеге, лице, бубуљице, сајетце, боре, богиње, изасутке и т. д., чини кожу белом, глатком и свежом. Цена малој тегли К 1, великој К 7. Маргитину прашку (у три боје) К 1·20, Маргитину сапуну 70 потура, Маргитиној пасти за зубе К 1, Маргитиној водици за К 1.

111 2—5

Фелдешев МАРГИТ-Крем

Најодличније средство, да се прибави, усаврши и одржи

ЛЕПОТА

хемијски чисто, нема у њему ни живе ни олова, нешкодљив производ без икакве масти.

Дејствује за чудо брзо и поуздано.

Законом заштићено. Ваља се чувати патворина.

ПРОМЕСЕ

Угарских премијских срећака.

од 1870. год.

Главни згодитак К 200.000

1 згодитак од К 20.000·— 1 згодитак од К 10.000·— 4 згодитка по К 2000·— и 18 згодитака по К 1000·—

ЖРЕБАЊЕ 15. МАЈА.

Цена К 14.—

3% Австриј. боденкредит срећака

I. ем. од 1880. год.

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК К 90.000·—

1 згодитак од К 4000·— и 2 згодитка по К 2000·—

Жребање 15. маја цена К 5·—

4% Угарских хипотек. срећака.

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК К 70.000·—

1 згодитак од К 3000·— и 3 згодитка по К 2000·—

Жребање 15. маја цена К 4·—

Издаје

Мењачница Централног Кредитног Завода
у Новом Саду.

Поштом шаљемо промесе, кад нам се поред цене пошаљу још 35 пот. за поштарину. 193 (12—

На захтев и поштанским поузећем.

ЗА ПРОЛЕТЊУ и ЛЕТЊУ СЕЗОНУ

препоручујемо ново богато стовариште мушке и женске помодне робе

Душана С. Монашевића
У НОВОМ САДУ

ћурчиска улица бр. 23. преко пута Браће Миросављевића

своје велики избор *мушких* и *дечјих шешира, најновијих сунцо- и кишобрана, штапова, туристичких мушких* и *дечјих кошуља, рукавица, миндера, највећи избор украса за женске тоалете, свилених, елотаних, батистаних* и *листерских жинона, парфимерије, мирисавих сапуна* и т. д. и т. д.

Највећи избор других ствари у овој струци.

655 26—100

Најјефтиније цене.

Највећи избор најукуснијих ствари.

Пиће светског гласа за уживање и лек!

Од овог мађарског производа се годишње више хиљада литара одашиље у БЕЧ, где је ово лековито пиво г. 1906. од стране изложбе за јавну хигијену са почасном дипломом и златном медаљом због напредовања одликовано.

ДВОСТРУКО СЛАТКО ПИВО

СА ЗАШТИТНОМ МАРКОМ СВ. СТЕВАНА.

Производ штајнбрушке деон. грађ. пиваре.

ОДЛИКОВАЊА:

Будимпешта 1906. Почасна Диплома.
Париз 1900: Grand Prix.
Флоренција 1904: Grand Prix.
Напуљ 1905: Grand Prix.
Палермо 1905: Grand Prix.
Беч 1906: Почасна Диплома.

Свуда прво одликовање!

Изврсно пиће за уживање, а уједно и лековито пиће особитог дејства

против нервозности, неспавања, болова у стомаку, немања апетита, слабокрвности и т. д.

ПРЕПОРУЧУЈУ:

Др. Анђан, др. Елишер, др. Херцел, др. Кетли, др. Корањи, др. Лауфенауер и др. Либман универз. професори у Будимпешти. Др. Глакс, професор, ц. кр. владин саветник, купалишни поглавар, др. Ебел, др. Горски, др. Костецки, др. Семере, др. Сигети господа лечници у Опатији.

Др. Еберс, царски саветник, др. Колтељи, дворски лекар надвојводе Јосифа у Цирквеници.

216 1-5

У чашама се точи у Новом Саду само код Л. Варади на жељезничкој станици чаша 22 филира. Точење за ван је по литре 46 филира, 1 литра 88 филира.

Пиће светског гласа за уживање и лек!

Велико стовариште пива

Ђуле Бауера у Новом Саду,

Успенска улица број 5. препоручује на велико (en gros) а добија се и на мало, од 5 боца почевши **штајнбрушко, будвајско, дупло малата, малата и право пилзенско**

ПИВО

На штајнбрушком и будвајском пиву, осим прилепљене цедуље, по којој се права пива познају, налази се још и на запушачу жиг Bauer Gyula.

652 19—52

НАЈЈЕФТИНИЈИ ИЗВОР ЗА КУПОВАЊЕ

порцулана и стакларске робе

лампи, свих сервиза и посуђа, најјефтиније се једино и изрично код мене добија, пошто ја сву робу повлачим на вагоне и услед тога могу јефтино да продајем. Цене су за сву робу строго утврђене. Моли за многобројну посету 642 20-52

С особ. поштовањем

Херман Левенберг,

Стакларска и порцуланска трговина у НОВОМ САДУ, темерванска улица бр. 10.

Филијала у Ст. Бечеју.

Стеван Димитријевић

главна ул. бр. 7.

учтиво извештава поштов. грађанство Новог Сада и околине, да је од госп. *Д. Коде* примио

ТРГОВИНУ БОЈА, ЛАКОВА

и све у ову струку спадајуће артикле.

Препоручујући своју изврсну робу са добром послугом и умереном ценом моли поштоване муштерије, да му своје цењено поверење и даље поклоне. 113 10-10

ОГЛАС.

Јединствено и ненадмашимо лековито блатно купатило

„Русанда“

у Меленцима (торонталској жупанији у Угарској) које лечи болеснике од скрофула, отока у жљездама и кожи, костобоље, реуме и заостале тврдоће и укочености после запаљења у зглавцима и жилама (контрактуре); застарелих рана и отока, нарочито услед копчаних болести (Caries, Necrosis); хроничних кожних болести, особито суве екцеме, Prurigo, Psoriasis; даље од неуралгије и болести у живцима, код женскиња неуредан крвоток и др.

Отвара се: 1. (14.) маја 1907. год.

а траје до половине месеца септембра.

Поред чудне природне лековитости, купатило је по модерном укусу и данашњим захтевима удешено, тако, да гостима стоји на расположењу лепо удешен, пространи цветни парк са дебелим хладовима, три лепо намештена хотела са гостинским собама, пространи курсалон и трапезарија, особита музика под капелништвом Данијела Вагнера. Изврсна кухиња и тачна послуга.

Нужна извешћа даје бесплатно управа купатила, а извешћа у погледу станова даје Ђорђе Бобек ресторатер.

За управу купатила „Русанде“:

У МЕЛЕНЦИМА, дана 15. (29.) марта 1907. год. 188 5-32

Каменко Пиперски, деловођа. Паја Таназевић, председник.

ВАЛДХАМ

прави американски **џепни сатови**, најфинијег и *најтачнијег* су строја (Präcisionswerk). Ови златни стројеви су им јачи од осталих фабриката, пошто имају између масивних златних плоча, једну плочу од композиционог метала, коју заокружују и тиме целом строју потребну тачност дају. За тачност рада свих сатова *пружасе за сваки сат 25. год. гаранција.*

Адолф Екфелд

сајџија и сочивар

Нови Сад

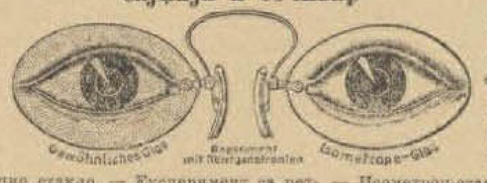

Гл. ул. 25.

Обично стакло. — Експеримент са ретгеновим зрацима. — Исометроп-стакло

Исометроп стакла најбоља су за очување очног вида: много слабија стакла, оштрији вид, и нема заморености.

Велико стовариште свију врсти сатова, златне робе, бриљанта и свију сочиварских дпремета. 599 24-53

Свако подражавање и прештампавање кажњиво.

Судски заштићено!

Једино прави је само

Тијеријев балсам

са зеленом заштитном марком, на којој је калуђерица. **Законом заштићено. Одавна чувено, ненадмашно** против поремећеног варења, грчева у стомаку, колике, катара, грудобоље, инфлуенце, а нарочито против туберкулозе у зачетку, и т. д. — Цена: 12 малих или 6 дуплих боћица или једна велика специјална боца са патентираним затвором К 5·—.

Тијеријева маст од центифолије опште позната као Non plus ultra против свију рана као старих рана, запаљења, позледа, апсцеса и отока сваке врсте, спречава, да се крв отује, операције понајвише чини излишним. Цена: 2 тегле К 3·60 франко, разашиље само за готово или уз поузеће.

лекарница А. Тијерија у Прегради

код Рохича (Sauerbrunn).

Депо у Будимпешти код лекарника Јосифа плем. Терека и др. Лео, и код Ј. Егера и Л. Вертеша у Лугошу.

ОПОМЕНА, да се не купују, не наручују а нарочито не препродају натворине мога једино правог, законом заштићеног балсама. По гласу §§ 23. и 25. казненог закона свако, ко наручи, купи а нарочито ко препрода Тијеријев балсам, који није на моје лекарнице дакле други а не мој једино прави, законом заштићени балсам, на коме је зелена марка са калуђерицом: тај се излаже кривичном, нештедичном гоњењу и казни до К 4000 или затвору до 1 године. Исту казну повлачи за собом наруџбина или продаја наметљивим, вашарским начином натурених, другим именом названих сурогата, који се стављају у промет, да од публике маме новце. 688 17—52

II. н.

Част нам је овим учтиво ставити Вам до знања, да смо **нашу (фабрику) творницу довршили,** која се налази

у творничкој четврти на Лиману, У НОВОМ САДУ,

и најновијим можућим машинеријама, по модерној системи наместили и предали је саобраћају.

У нашој творници се раде:

I. **Мотори**, све врсте: гас, бензин, произвађач гаса и генератори.

II. **Целокупно уређење** за творнице, цигљане и млинове.

III. **Алати** за индустрију метала и дрвета.

IV. Лије се галантеријска и обична роба.

V. Лавница машина по сопственим и туђим моделима.

VI. Оправке и реконструисање сваке врсте.

Старо гвожђе и метали купују се по пијачној цени.

Наша техничка канцеларија, налази се на Лиману, у нашој новој творници, а канцеларија за куповину и стоварште мустара је у старој творници, у казанџијској улици бр. 19.

Захваљујући се на дојакошњем поверењу молимо уједно да нас и у будуће многобројним цењ. наруџбинама, у нашем новом подузећу потпомогнете.

Ценовници и предрачуни бадава и франко.

Траже се заступници.

С поштовањем

695 16-52 **Цигмунд и Друг.**

ЈОВАН ЛЕТИЋ

НОВИ САД, главна улица бр. 9.

Препоручује своје **најбогатије** стовариште свих мушких и дечјих помодних ствари, као:

најбољих хабиговских и енглеских

шешира

ОГРОМАН ИЗБОР ДИВНИХ ВРАТНИХ МАРАМА (ШЛАЈФНИ),

НАЈФИНИЈЕГ ЈЕГЕРОВОГ И БЕЛОГ РУБЉА:

КОШУЉА, КРАГНОВА, МАНЦЕТА, ЏЕПНИХ МАРАМИЦА,

БОГАТО СТОВАРИШТЕ ПУТНИЧКИХ ПОТРЕБА:

ШТАПОВА, КИШОБРАНА, ПУТНИХ САНДУКА

643 19—52

Изврсне парфимерије: мирисави сапуни, помаде, пасте и воде за уста и зубе, све из најпризнатијих творница и т. д. и т. д.

Потпуно сортирана

СРПСКА РАДЊА. **ЦЕНЕ УТВРЂЕНЕ.**

Ново отворена

помодно-мануфактурна и платнарска

ТРГОВИНА

ДУЊЕРОВА и РАЛЕТИЋА

„код златног орла“ у Н. Саду, „код златног орла.“

на ћошку главне и ћурчиске улице, преко од епископског двора.

Велики избор **свиле, штофова** за мушка и женска одела, сваковрсних **марама, делена, батиста, цица, зефира, молдона, паркета** и **конофоса:** за тим: **атласа** и **сатена** за јоргане, штофаних и чилканих **завеса, гарнитура** за постеље, готових **јоргана** у разним бојама, кончаног и памучног **платна и шифона** по разне цене, а нарочито велики избор у штофовима за мушка одела.

Цене су врло умерене и утврђене, послуга солидна брза и тачна.

Молимо за што многобројнију посету.

673 18—52 С поштовањем

ДУЊЕРОВ и РАЛЕТИЋ.

Молим сваког,

нека има на уму, да само код

Николе Ивковића

у Нов. Саду (Бачка)

може најбоље и најјефтиније пазарити. На стоваришту има готових: ОДЕЋА, БАРЈАКА, ЛИТИЈА, НЕБА и све могуће свиле прве врсте праве руске, француске и италијанске, даље КАНДИЛА, КРСТОВА, КАДИОНИЦА, РИПИДА, ЧИРАКА и т. д. икона на платну, лиму и дрвету од најбољих живописаца. — У својој радионици израђује: Иконостасе и Христове гробове све по најумеренијој цени. Такође и свештеничке хаљине, капуте и дејаке, а за тај посао имаде извреног доброг кројача. — Стовариште најбоље врсте свештеничких шешира, камилавки и појасева. — Свакој поштованој муштерији шаљу се на углед мустре, предрачуни и ценовник бадава. За обилате наручбине моли са поштовањем **Никола Ивковић,** Нови Сад. Дунавска улица, у својој кући. 660 22—30

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Најбоље врсте плава камена, фарбе за жито (Dupuy-Samenbeize).

НАЈФИНИЈА зејтина, пиринча, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика.

МИНХЕНСКО шпатен пиво у флашама.

Највећи избор минералне свеже воде.

Разне сорти сирева.

Фришких сардина и других разних РИБА.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. СТЕФАНОВИЋ СИН, НОВИ САД

Главна улица бр. 27.

Основана 1866

Телефон бр. 76.

Разна калифорнијска ВОЋА

Праве манастирске ШЉИВОВИЦЕ.

Грчка лековита вина: **Mavrodaphne, Cypro, Ahaier, Malvasier.**

Сваки дан свежа путера за тај, са спахилука надвојводе Албрехта.

Најбоље врсте ВИНА бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени.

654 (17—52)

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Петроварадинска пивара

препоручује штованом грађанству и господи гостионичарима Новога Сада и околице своје **изврсно**

Градско пиво

које се може са најбољим страним производима такмичити.

172 4—20

ЛИПИК у Славонији

Железничка, поштанска и телеграфска станица!

Купатило првог реда. Највећа удобност.

Једини *алкалични топли извор* (64° C) са *једном садржином* на континенту.

Непремашиви успеси у лечењу код свих *катарних афекција*, путева *за сваривање* и *мокраћу*, код *мокраћне киселе дијатезе, улога, ревме* и *ишијаса, скрофулозе, рахитиса* и код свих *кожних болести*.

Лечење пићем, термалне купке, лечилиште водом, инхалаторијум.

Десет одличних лекара у лечилишту.

Проспекте и обавештаје даје

183 3—5 Управа купатила.

Панта Јовановић
у Новом Саду,
Футошка улица бр. 2.
ПОРЕД ХОТЕЛА МАЈЕРА.

Препоручује своје ново стовариште **белог рубља за господу и госпође, краватни, мидера, рукавица, цепница, кишо и сунцобрана, плетене робе, ручних радова са прибором, вула за плетиво, украсе за хаљине и кројачког прибора,** све у највећем избору, увек модерно и укусно, уз солидне утврђене цене, најпажљивија послуга.

Шпецијалне налоге на кошуље и мидере примам и обављам са највећом тачношћу.

154 8-12 С извреним поштовањем
Панта Јовановић.

Сремска планинска вина
сопственог производа из мога **каменичког винограда „Парага“** препоручујем п. н. грађанству у боцама и бурадима по јефтиној цени. По жељи шаљем ценовник бесплатно.

Јосиф Шварц
производник вина **Нови Сад.**
637 23—54

СТОЛАРСКА РАДИОНИЦА
СТЕВАНА ГРЧИЋА
у Новом Саду
у кући Јована Георгијевића, (пређ. Недељковићева) гл. ул. бр. 3. острог у дворишту.

Препоручује се п. н. грађанству из места и са стране за солидну, тачну и уз умерену цену модерну и добру израду: кућних намештаја, трговачких штелажа и портала, све грађевинарске послове, који засецају у моју струку; а примам на израду и црквене украсе. — На захтев поштованих муштерија на сваки рад стоји на услуги са шемама и цртежима.
668 21-52

Свој своме!

Прво српско Сентомашко погребно подузеће.

Част ми је штов. грађанству до знања ставити, да сам своје стовариште знатно проширио и држим на стовришту сваковрсних, од најфинијих до најјефтинијих, металних, бакарних, кристалних и дрвених **сандука.** Даље: свилених, атласких, сатинских и брокатских **покрова, венаца, ципела** и т. д.

Да овдашње штов. српско грађанство не буде приморано код Несрба ове скупе артикле набављати, јамчим сваком, да сам строго умерене цене истакао.

С поштовањем
АНДРИЈА МУДРИНСКИ
191 3-10 столар.

Свој своме!

Г. ПОПОВИЋ, Загреб

основана 1871.

46 14—16

ТРГОВИНА СЈЕМЕЊА на велико и мало

Препоручује своје велико стовариште само најбољег и свјежег

Сјемења од поврћа, цвећа, дјетелина, трава, воћа, дрвећа.

Своје илустроване ценовнике шаљем сваком на захтев без трошка.

АДОЛФ ФИШЕР,

Банкарска, комисиона и шпедициона радња, Нови Сад до Јерменске цркве бр. 15. Прима транспортирање намештаја у нарочитим колима (Möbelwagen) у свима правцима извршиза местне сеобе, транспорте машина и казана, обавља теретни подвоз до жељезнице и лађе као и утоваривање робе.

90 (11—15)

ОБЈАВА.

Овим се до општег знања ставља, да су, пошто је високо **кр. уг. министарство финансија** по својим контролним органима ревизију срећака I. класе кр. уг. повлаштене класне лутрије **(двадесете лутрије)** обавило, срећке главним колектерима на даљу распродају предате. Од високог **кр. уг. министарства финансија** одобрени план за извлачење овим се износи на јавност:

ПЛАН КРАЉЕВСКЕ УГАРСКЕ ПОВЛАШТЕНЕ КЛАСНЕ ЛУТРИЈЕ.

Двадесета лутрија. **125.000** срећака, **62.500** добитака.

Прва класа. Улог 12 круна. Извлачење: 23. и 25. маја. 1907.

Добитци		Круна
1	од	60000
1	„	20000
1	„	15000
1	„	10000
1	„	5000
4	по 2000	8000
6	„ 1000	6000
10	„ 500	5000
35	„ 300	10500
115	„ 100	11500
3825	„ 40	153000
4000	доб. кр.	304000

Друга класа. Улог 20 круна. Извлач.: 18., 19. и 20. јуна. 1907.

Добитци		Круна
1	од	70000
1	„	25000
1	„	20000
1	„	15000
1	„	10000
4	по 3000	12000
6	„ 2000	12000
10	„ 1000	10000
20	„ 500	10000
130	„ 300	39000
4825	„ 80	386000
5000	доб. кр.	609000

Трећа класа. Улог 32 круне. Извлач.: 16., 17. и 18. јула. 1907.

Добитци		Круна
1	од	80000
1	„	30000
1	„	25000
1	„	20000
1	„	15000
4	по 10000	40000
6	„ 3000	18000
10	„ 2000	20000
15	„ 1000	15000
135	„ 500	67500
5325	„ 130	692250
5500	доб. кр.	1022750

Четврта класа. Улог 40 круна. Извлачење: 13., 14. и 16. августа 1907.

Добитци			Круна
1	од		90000
1	„		40000
1	„		25000
1	„		20000
1	„		15000
4	по	10000	40000
6	„	3000	18000
10	„	2000	20000
15	„	1000	15000
135	„	500	67500
5325	„	170	905250
5500	доб.	кр.	1,255.750

Пета класа. Улог 32 круне. Извлачење: 4., 5. и 6. септембра 1907.

Добитци			Круна
1	од		100000
1	„		40000
1	„		25000
1	„		20000
1	„		15000
4	по	10000	40000
6	„	3000	18000
10	„	2000	20000
15	„	1000	15000
135	„	500	67500
4825	„	200	965000
5000	доб.	кр.	1,325.500

Шеста класа. Улог 24 круне. Извлачење: од 25. септембра до 24. октобра 1907.

Највећи добитак у срећном случају

КРУНА

1,000.000

(ЈЕДАН МИЛИЈОН.)

	1	Премија	кр. 600000	600000
	1	доб.	од 400000	400000
	1	„	„ 200000	200000
	1	„	„ 100000	100000
	1	„	„ 90000	90000
	1	„	„ 80000	80000
Од ових 550 згодитака последњи извучени добија премију.	1	„	„ 70000	70000
	1	„	„ 60000	60000
	1	„	„ 50000	50000
	1	„	„ 40000	40000
	2	„	„ 30000	60000
	2	„	„ 25000	50000
	4	„	„ 20000	80000
	8	„	„ 15000	120000
	30	„	„ 10000	300000
	60	„	„ 5000	300000
	435	„	„ 2000	870000
	900	„	„ 1000	900000
	1200	„	„ 500	600000
	34850	„	„ 200	6,970000
	37500	добитака и прем.	кр.	11,940.000

За извлачење I. класе, која ће се **23. и 25. маја** 1907. у присуству кр. угарске државне контролне власти и у присуству кр. јавног бележника у сали за извлачење јавно обавити, могу се добити срећке код свију колектера кр. уг. повлаштене класне лутрије.

Будимпешта, 28. априла 1907.

213 1—1

УПРАВА
кр. повлаштене класне лутрије.

Лукач. **Хазак.**

Власник и издаралац: деоничарско друштво »Браник«

Штампарија деоничарског друштва »Браника«